Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 244 (10229) 1976 чылдың октябрь 16, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле — коммунизм тургузуушкунунга чаа-чаа тиилелгелерже бурунгаар!

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 59 чыл оюнга

СЭКП ТК-НЫҢ КЫЙГЫРЫГЛАРЫ

1. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 59 чыл оюн делгерезин!

2. Бүгү-делегей тевгүзүнге чаа үе-чаданы — делегейни революсчу ёзу-биле чаартырының, капитализмден социализмче шилчииришиң үезин ажыткан Улуг Октябрь делгерезин!

3. Кезээде дириг революсчу интернационалчы өөредиг, империализмге удур, социализмниң болгаш коммунизмниң тиилелгези дээш бүгү чурттарның ажылчы чоннарының демиселиниң тугу — марксизм-ленинизм делгерезин!

4. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! СЭКП-ниң XXV съездизиниң тевгүлүг шиитпирлерин, онгу беш чылдың өндүр улуг программазын амыдыралга боттандырар дээш демисежиңер!

Коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа чедиишкиннерже, бурунгаар!

5. Коммунистер! СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин күүседир дээш бүгү улустуң демиселиниң авангардынга болуп, массаларның идепкейлиг организакчылары болгаш кижизидикчилери болуңар!

6. Чер кырынга баштайгы коммунистиг ниитилелдиң тургузукчузу — маадырлыг совет улус чүс-чүс чылдарда алдаржып турзун!

7. Коммунизм тургузуушкунунда кол күш — Советтер чуртунуң маадырлыг ажылчын аңгызы делгерезин!

8. Коммунизмниң идепкейлиг тургузукчузу — алдарлыг колхозчу тараачыннар делгерезин!

9. Коммунизмниң идепкейлиг тургузукчузу — совет улусчу интеллигенция делгерезин!

10. Ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның, улусчу интеллигенцияның бузулбас эвилели делгерезин! Совет ниитилелдиң идей-политиктиг чаңгыс-эви быжыгып турзун!

11. СЭКП-ниң ленинчи национал политиказының өндүр улуг чаалап алыышкыны — ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма найыралы делгерезин!

12. Эртемниг коммунизмниң партиязы, ажылчын аңгының, бүгү совет улустуң шылгаттынган авангарды — Совет Эвилелиниң ленинчи Коммунистиг партиязы делгерезин!

Партияның болгаш улустуң бузулбас өндүр улуг чаңгыс эви делгерезин!

13. Ёзулуг улусчу эрге-чагырганың органнары — ажылчы чоннар депутаттарының Советтери делгерезин! Социалистиг демократия хөгжүп, быжыгып, күрүнени эргелеп башкарарынга ажылчы чоннарның киржилгези калбарып турзун!

14. Совет профэвилелдери! Социалистиг чарышты база күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкинни бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бүгү хемчег-биле бедидеринче угландырыңар! Бүдүрүлгени эргелеп башкарарынче ажылчы чоннарны калбаа-биле хандыкшыдыңар!

Коммунизмниң школазы — совет профэвилелдери делгерезин!

15. Оолдар болгаш кыстар! Марксисчи-ленинчи өөредигни, эртемниң, техниканың болгаш культураның чедиишкиннерин чүткүлдүг шиңгээдип алыңар! Совет улустуң алдарлыг революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарын улам көвүдедиңер! СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин чедиишкинниг күүседир дээш демиселчилерниң мурнуку одуруунга болуңар!

16. Коммунистиг партияның идегелдиг дузалакчызы болгаш дайынчы кур кужу, коммунизмниң аныяк тургузукчуларының мурнакчы отряды — ленинчи комсомол делгерезин!

17. Бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң чалбыыштыг патриотчулары, күш-ажылчы болгаш хөй-ниитичи амыдыралдың идепкейлиг киржикчилери — совет херээженнер делгерезин! Уругларны — коммунизмниң келир үедеги тургузукчуларын кижизидеринге бодунуң чүрээниң чылыын берип турар ие-херээженге хүндүткел болгаш алдар!

18. Совет дайынчылар! Боттарыңарның дайынчы болгаш политиктиг белеткелиңерни могаг-шылаг чок сайзыраңгайжыдыңар, амгы үениң чепсээн болгаш чаа техниканы шиңгээдип алыңар, совет улустуң тайбың күш-ажылын серемчилелдиг болгаш идегелдиг камгалаңар!

ССРЭ-ниң маадырлыг Чепсектиг Күштери делгерезин!

19. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Төрээн чурттуң күчүзүнүң болгаш чоннуң чаагай амыдыралының чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүнүң үндезини — социалистиг экономиканың улам ыңай өзүлдезин чедип алыр дээш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн, бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидерин быжыг туруштуг чедип алыңар!

1976 чылдың планын чедиишкинниг күүседири дээш социалистиг чарыштың тугун бедик тудаал!

20. Бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидери дээш, онгу беш чылдың баштайгы чылының планын чедиишкинниг күүседири дээш бүгү улустуң демиселиниң авангардында чоруп турар күш-ажылчы коллективтерге, бүдүрүлгениң мурнакчыларынга болгаш чаартыкчыларынга хүндүткел болгаш алдар!

21. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Улус ажыл-агыйы планнарын эң-не эвээш чарыгдалдар-биле долдур болгаш ажыр күүседири дээш идепкейлиг демисежиңер! План, технология болгаш күш-ажыл сагылга-чурумун бүгү хемчег-биле быжыглаңар! Бүдүрүлгениң курлавырларын ажыл-агыйжы ёзу-биле ажыглаңар, материал, күш-ажыл болгаш саң курлавырларының шыңгыы камналгазын чедип алыңар!

22. Үлетпүрнүң ажылдакчылары! Бистиң Төрээн чуртувустуң индустриалдыг күчүзүн улам ыңай хөгжүдериниң болгаш быжыглаарының талазы-биле СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демисежиңер! Техниктиг депшилгени дүргедедирин, бүдүрүлге күчүлерин дүрген шиңгээдип алырын болгаш эң дээре ажыглаарын чедип алыңар!

Чаа техникага болгаш депшилгелиг технологияга орукту калбартыыл!

23. Үлетпүрнүң ажылдакчылары! Улустуң хереглелиниң бедик шынарлыг барааннарын бүдүрерин көвүдедири дээш быжыг туруштуг демисежиңер! Оларның ассортиментизин чаажыдыңар, совет кижилерниң хереглелдерин улам-на долузу-биле хандырыңар!

24. Тудугнуң ажылдакчылары! Капитал тудугнуң талазы-биле СЭКП-ниң XXV съездизиниң салган сорулгаларын чедиишкинниг күүседири дээш демисежиңер! Чаа объектилерни чогуур үезинде ажыглалга киириңер! Дүрген, шынарлыг, камналгалыг кылдыр болгаш амгы үениң техниктиг үндезининге тудуп тургузуңар!

25. Транспорттуң болгаш харылзааның ажылдакчылары! Транспорттуң болгаш харылзааның херекселдерин хөгжүдүңер база сайзыраңгайжыдыңар! Улус ажыл-агыйын хандырарын бүгү хемчег-биле экижидиңер, совет кижилерниң хереглелдерин улам-на долу хандырыңар!

26. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! СЭКП-ниң аграр политиказын амыдыралга идепкейлиг боттандырыңар! Кедээ ажыл-агыйны механизастаарының болгаш химижидериниң, черни мелиорастаарының темпилерин дүргедедиңер! Ажыл-агыйлар аразынга кооперастаашкынга болгаш агроүлетпүр интеграциязынга үндезилээш, бүдүрүлгени специализастаарынче база концентрастаарынче угланыышкынны чүткүлдүг чорудуңар!

27. Кедээ ажыл-агыйның ажылдакчылары! СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин боттандырар дээш чүткүлдүг демисежип, кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң ажыктыын бедидерин чедип алыңар! Черни, техниканы, чемишчидилгелерни, бүгү материалдыг курлавырларны эки ажыглаңар!

28. Колхозчулар болгаш совхозтар ажылдакчылары! Чер болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрер база күрүнеге садар талазы-биле планнарны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге бар курлавырларны эки ажыглаңар! Мал кыштагладыышкынын чедиишкинниг эрттирер дээш демисежиңер, келир чылдың бедик дүжүдүнүң быжыг үндезинин тургузуңар!

29. Кедээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилеринге, үлетпүр бүдүрүлгелериниң, транспорт болгаш белеткел организацияларының ажылдакчыларынга, тарааны болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрер база күрүнеге садар талазы-биле социалистиг бедик хүлээлгелерни чедиишкиннинг күүседирин боттарының эрес-шудургу ажыл-ижи-биле хандырган бүгү кижилерге алдар болгаш хүндү!

30. Садыгның, ниитиниң чемненилге черлериниң, амыдырал болгаш коммунал ажыл-агый албан черлериниң ажылдакчылары! Ачы-дуза чедирер черлерни улам идепкейлиг калбартып, сайзыраңгайжыдыңар, ажылдың депшилгелиг хевирлерин болгаш аргаларын нептередиңер! Совет кижилерни хандырарының бедик культуразы дээш демисежиңер!

31. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Ниитилел өнчүзүн ыдыктыы-биле камгалап болгаш көвүдедиңер! Чиг-этти,

(Уланчызы 2-ги арында).

ОРБИТАДА «СОЮЗ-23» КОРАБЛЬ

СЭТА-ның дыңнадыы

Корабльдиң командири подполковник Вячеслав Дмитриевич Зудов болгаш бортинженери подполковник-инженер Валерий Ильич Рождественский олар составтыг экипаж космостуң башкарылгалыг «Союз-23» корабльн Совет Эвилелинге салып үндүрерин 1976 чылдың октябрь 14-те Москваның-биле 20 шак 40 минута турда боттандырган.

«Союз-23» корабльди салып үндүргениниң сорулгазы болза «Союз-21» транспорт корабли биле «Салют-5» станцияның кады чоруткан ужудуушкунунуң үезинде 1976 чылдың июльдуң 7-де эгелээн, орбитаның «Салют-5» эртем станциязындан эртем-техниктиг шинчилелдерни болгаш шенелделерни үргүлчүлээри болуп турар.

«Союз-23» корабльдиң борт системалары чогумчалыг ажылдап чоруур, экипажтың байдалы эки.

Космонавтылар эштер В. Д. Зудов болгаш В. И. Рождественский ужудуушкуннуң программазын күүседиринче кирипкен.

• • •

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. Космостуң «Союз-23» корабли октябрьның 15-те Москваның-биле 12 шак турда Черни он катап дескинген.

Экипажтың дыңнатканы болгаш телеметриктиг медээлерни ёзугаар алырга, космонавтылар В. Д. Зудов биле В. И. Рождественскийниң кадыының байдалы эки. Корабльдиң системалары чогумчалыг ажылдап турар.

Подполковник Вячеслав Дмитриевич ЗУДОВ

Космостуң «Союз-23» корабльның командири Вячеслав Дмитриевич Зудов 1942 чылда Горький областың Бор хоорайынга төрүттүнген.

Ол 1963 чылда Балашовта ужудукчуларның дээди шериг ужар чүүл училищезин дооскан, а ооң соонда шериг-транспорт ужар чүүлүнге албан эрттирип турган. 1200 хире шакты ужудуп эрттирген. Парашют спортунуң талазы-биле база бирги разрядтыг.

В. Д. Зудов — 1963 чылдан бээр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының кежигүнү.

Вячеслав Дмитриевич космонавтылар отрядынга 1965 чылда кирген. Космосче ужуушкуннарга белеткелдиң бүрүн курузун эрткен. Ол үеде тускай ханы билиглиниң, техниканы эки билириң, херек кырында космос ужудуушкунунуң байдалдарынга барык-ла дөмейлештир кылган байдалга эргежок чугула шиитпирни дүрген хүлээп алыр мергежилдиин көргүскен. Башкарар космос корабльдериниң болгаш станцияларының ужудуушкунун башкарарынга каш удаа киржип турган.

Подполковник-инженер Валерий Ильич РОЖДЕСТВЕНСКИЙ

Космостуң «Союз-23» корабльның бортинженери Валерий Ильич Рождественский 1939 чылда Ленинградка төрүттүнген.

Ол 1961 чылда Ф. Э. Дзержинский аттыг дээди шериг-далай инженер училищезин дооскан, оон соонда Шериг-Далай Флодунуң кезектеринге албан эрттирип турган. Кызыл туктуг Балтий Флодунуң авария-камгалаашкын албанының ханы суг дүвүнче эштип кирер бөлүүн командылап турган.

В. И. Рождественский — 1961 чылдан бээр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының кежигүнү.

Валерий Ильич космонавтылар отрядынга 1965 чылда кирген. Космосче ужудуушкуннарга белеткелдиң чорудулгазында ол космос техниказының нарын айтырыгларын ханызы-биле тодаргайлап шыдаар, бүгү талазы-биле билиглиг инженер кылдыр бодун көргүскен. Башкарар космос корабльдериниң болгаш станцияларының ужудуушкуннарын башкарарынга каш удаа киржип турган.

Тускай белеткелдиң үезинде янзы-бүрү хевирниң самолёттарынга улуг хемчээлдиг ужудуушкун ажылдарын күүсеткен. Шериг-агаар күштериниң парашют-десант белеткелиниң инструктору болуп турар.

ГЕОФИЗИКТИГ РАКЕТАНЫ САЛЫП ҮНДҮРГЕН

СЭТА-ның дыңнадыы

Космос делгемин тайбың сорулгаларга шинчилээриниң болгаш ажыглаарының талазы-биле социалистиг чурттарның кады ажылдажылгазының программазынга дүүштүр, геофизиктиг «Вертикаль-4» ракетаны 1512 километр бедикче салып үндүрерин ССРЭ-ниң Европа кезээниң девискээриниң ортумак широталарындан 1976 чылдың октябрь 14-те Москваның-биле 13 шак 50 минута турда боттандырган.

Геофизиктиг «Вертикаль-4» ракета болза Черниң атмосферазын база ионосферазын, а ол ышкаш Хүннүң Чер атмосферазы-биле кыска чалгыглыг харылзааларының удурдедир салдарын комплекстиг шинчилээрин үргүлчүлээринге кордунгени болуп турар.

173 километр бедикке ракетадан аңгылаңы берген прибор контейнеринде Болгар Улус Республиказа, Герман Демократтыг Республиказа, Совет Эвилелинге болгаш Чехословак Социалистиг Республиказа белеткээн эртем аппаратуразын тургускан.

Геофизиктиг «Вертикаль-4» ракетаның ужудуушкунунуң үезинде ионосфераның янзы-бүрү параметрлерин чер кырындан хемчээрин хары угда чоруткан.

«Вертикаль-4» ракетада тургускан эртем аппаратуразын эптеп кылырынга болгаш шенеп көөрүнге, а ол ышкаш ону салып үндүрерингe БУР-нуң, ГДР-ниң, ССРЭ-ниң болгаш ЧССР-ниң специалистери киришкен.

Кады чоруткан шенелдениң киржикчилери чурттарының эртем организациялары алдынган информацияны ажылдап кылырынче киришкен.

Республиканың күш-ажылчы хүннери

Хүлээлгезин ажыр күүсеткен

Онгу беш чылдың бирги чылында Таңды районда «Революцияның чалбыыжы» совхозтуң чер ажылдакчылары тарааның чаагай дүжүдүн өстүргеш, күрүнеге 3800 тонна тарааны садар хүлээлгени чыл эгезинде алган. Сеглээн сөстү ажыл-херек кырынга боттандырар дээш совхозтуң ишчилери чер ажылының үнүш-дүжүткүрүн бедидеринче угланган агротехниктиг хемчеглерни ап чоруткан. Ол эки түңнелдерни берген, шөлдерден багай эвес дүжүт өзүп үнген.

Казахстанның партия-ажыл-агый активиниң хуралынга СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң чугаазында айыткан сорулгаларга дүүштүр совхозтуң ажыл-ишчилери күрүнеге тараа садар талазы-биле чаа бедиткен социалистиг хүлээлгени алганнар. Мурнунда алган хүлээлгезинге немештир 2200 тонна тарааны күрүне шыгжамырынга киирерин аазааннар, азы ниитизи-биле 6000 тоннаны садар.

— Ховуларда үнген чаагай тарааны чидириг чокка ажаап алырынче база күрүнеге тараа садар бедиткен социалистиг хүлээлгени күүседиринче бүгү күштү мөөңнээн бис — деп, совхозтуң директору ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады О. П. Чуева чугаалап турар.

Тараа кезип эгелээн хүнден бээр механизаторлар, тараажылар эртен дан бажындан орай дүнеге чедир ажылдап, эрес-шудургу чоруун көргүзүп турарлар. Ажыл-агый 10 муң ажыг гектар тараа ажаар ужурлуг, ол доостур чоокшулаан.

Тараа ажаап алыышкынында совхозтан 50 хире комбайнер ажылдап турар, оларның ортузунда күш-ажылчы чарыш баштайгы хүннерден калбарган. Оон мурнуку одуруунда Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчилери Саан Диңц-Кара, Михаил Симонов, хоочун механизатор Чооду Байыр чоруп орар.

Совхозтуң ажыл-ишчилери алган бедиткен социалистиг хүлээлгезин күүседир дээш кызымак ажылдаан түңнелинде күрүнеге тараа садар хүлээлгезин ажыр күүсеткен. Тодаргайлаарга октябрь 14-ке чедир күрүне шыгжамырынга 6936 тонна тарааны киирген. Ол ышкаш келир чылдың часкы тарылгазынга херглээр эки шынарлыг үрезинни уруп алган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 59 чыл оюн күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш балгазынчылар кызымак ажылдап турарлар.

Бистиң корр.

Онгу беш чылдың баштайгы чылында Кызыл районда «Тиилелге» совхозтуң тараажылары багай эвес дүжүттү ажаап алган. Ооң хову-шөлдеринден сес муң ажыг тонна бедик шынарлыг тараа күрүнениң шыгжамырынче кирген. Ажыл-агыйның тараажылары бо чугула сезонда дүн-хүн чок ажылдап, планныг онаалдазын чедиишкиннинг күүсеткени ол.

ЧУРУКТА: Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады, мурнакчы комбайнер Александр Аңгыр-оол. Ол хүн нормазын 170—180 хуу күүседип келген.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

ЧАРЫШ ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

СЭКП-ниң Барыын-Хемчик райкому болгаш райкүүскому үшкү кварталдың социалистиг чарыжының түңнелдерин үндүргеш, тиилекчилерин илереткен.

«Шекпээр» совхоз кедээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң болгаш күрүнеге садарының планын ажыр күүсеткеш, чарышка бирги черни алган.

Сүт-бараан фермаларындан «Барлык» совхозтуң Бижиктиг-Хаяда № 1 фермазы тиилекчи болган.

«Хемчик» совхозтуң Сарыглар Тадар-оолга удурткан хойжу бригадазы районнуң хойжу бригадаларының аразынга чарышка шылгараан.

Социалистиг чарыштың тиилекчилеринге партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл туктарын тывыскан.

Х. МОНГУШ.

ДЕПУТАТ СОҢГУКЧУЛАРЫНДА

Кызыл-Мажалыктың Барыын талакы № 32 соңгулда округундан Тыва АССР-ниң Дээди Совединге депутат, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы К. С. Шойгу-биле соңгукчуларның ужуражылгазы Кызыл-Мажалыктың Культура бажыңынга болуп эрткен. СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин болгаш онгу беш чылдың бирги чылының планныг онаалдаларын база социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш Тываның ажыл-ишчилери канчаар ажылдап турарын, ол ышкаш моон соңгаарги сорулгаларны депутат соңгукчуларга чугаалаан.

Кызыл-Мажалыкта «Сельхозтехника» каттыжыышкынында моторист Саая Шойдаң, суурда уругларның музыка школазының башкызы Михаил Хомушку болгаш өскелер-даа ужуражылга хуралынга чүве чугаалааш, боттарының ажыл-ижин чыылганнарга таныштырып, депутатка чагыгларын берген.

ӨВҮРДЕН МЕДЭЭЛЕР

ТИИЛЕКЧИЛЕРГЕ ШАҢНАЛДАР

СЭКП Өвүр райкомунуң бюрозу болгаш райкүүском бо чылдың үшкү кварталының социалистиг чарыжының түңнелдерин чугаалажып көрген.

Ажыл-агыйлардан «Коммунизмче орук» колхозту социалистиг чарыштың тиилекчизи деп санаан. Колхоз дүк садарының чыл планын 128 хуу, эът садарының квартал планын 103 хуу, сүттү — 106 хуу күүсеткен.

Хойжу бригадалардан «Торгалыг» совхозтуң Чозада хойжу бригадазы чүс баш төрүүр хойга онаалтыр 91 хураганы доруктургаш, бир баштан-на 2,7 килограмм дүктү кыргып алгаш, чарышка бирги черни ээлээн.

Үлетпүр бүдүрүлгелерден районнуң амыдырал хандырылга комбинады тиилекчи болган.

Социалистиг чарыштың тиилекчилеринге СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл туктарын тывыскан.

М. СААЯ,

СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

ЧАРАШ, ТААРЫМЧАЛЫГ КЫЛДЫР

Хандагайтының амыдырал хандырылга комбинадының коллективи чоңга төлептиг бараан болур дээш кызымак ажылдап турар. Ылангыя ажыл-ишчилериниң чагаан чагыгларын чараш, таарымчалыг кылдыр даараар хемчеглерни ап келген.

Комбинаттың ишчилери кылган продукцияның шынарын экижидер дээш демисежип турар. Дирекцияның болгаш хөй-ниити организацияларының чоруткан ажылының түңнелинде бүдүрүлге үшкү кварталда продукция бүдүрериниң планын 102,6 хуу, ону сайгарарының планын 114 хуу күүсеткен.

К. МААДЫ.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 59 чыл оюнга

СЭКП ТК-НЫҢ КЫЙГЫРЫГЛАРЫ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

өдаар чүүлдү, электроэнергияны, металлды болгаш өске-даа материалдарны камнаарын чедип алыңар!

32. Улус ажыл-агыйының ажылдакчылары! Профессионал мергежилиңерни чүткүлдүг бедидип, экономиктиг билиглерни, ажыл-агыйны углап-шиглээриниң болгаш эргелеп башкарарының амгы үедеги аргаларын шиңгээдип алыңар! Күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарын, мурнакчы дуржулганы, эртемниң болгаш техниканың эң чаа чедиишкиннерин бүдүрүлгеге калбак нептередиңер!

33. Инженерлер болгаш техниктер! Чаартыкчылар болгаш чогаадыкчылар! СЭКП-ниң XXV съездизиниң эртем-техниктиг депшилгени дүргедедир талазы-биле салган сорулгаларын амыдыралга идепкейлиг боттандырыңар! Чаа эртем ажылдаашкыннарын, чогаадылгаларны болгаш мурнакчы дуржулганы бүдүрүлгеге дүрген нептередирин чедип алыңар!

34. Совет эртемденнер! СЭКП-ниң XXV съездизиниң салган сорулгаларын чедиишкинниг күүседир дээш чүткүлдүг демисежиңер! Эртем шинчилелдериниң ажыктыын бедидиңер, эртемниң бүдүрүлге-биле харылзааларын быжыглаңар, эртемниң чедиишкиннерин улус ажыл-агыйынга эң дүрген нептередирин чедип алыңар!

Коммунизм тургузуушкунунга төлептиг салыышкынын киирип турар совет эртемденнерге алдар!

35. Литератураның, уран чүүлдүң болгаш культураның ажылдакчылары! Совет уран чүүлдүң партийжи болгаш улусчу чорууның тугун бедик тудуңар! Боттарыңарның талантыңарны болгаш мергежилиңерни чонга, коммунизмниң херээнге бараан болурунга бериңер, бистиң улуг Төрээн чуртувуска төлептиг чогаалдарны тургузуңар!

36. Улус өөредилгезиниң ажылдакчылары! Өөредилгениң шынарын бүгү хемчег-биле бедидиңер, улус ажыл-агыйынга кадрлар белеткээрин сайзырангайжыдыңар! Өзүп олурар салгакчыларны коммунизмниң идеалдарының болгаш ажы-чаң принциптериниң ёзузунга, өөредилгени база күш-ажылды мөөрелдиг көөрүнге кижизидиңер!

37. Кадык камгалалының болгаш күш-культураның ажылдакчылары! Чоннуң медицина хандырылгазын экижидиңер, совет кижилерниң хүн бүрүде амыдыралынга күш-культураны идепкейлиг нептередиңер!

38. Революцияның, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннары! Аныяктарның дагдыныкчылары! Боттарыңарның билиглериңерни болгаш дуржулгаңарны аныяк оолдар, кыстарга дамчыдып бериңер, совет улустуң революстуг, дайынчы база күш-ажылчы чаңчылдарынга аныяк салгакчыларны кижизидеринге идепкейлиг киржиңер!

39. Пионерлер болгаш школачылар! Совет Төрээн чуртуңарга изиг ынак болуңар, эки өөрениңер, күш-ажылчы чаңчылдарны шиңгээдип алыңар! Ленинниң херээ дээш, коммунизм дээш идепкейлиг демиселчилер болурунга белеткениңер!

40. Ажылчын аңгының болгаш бүгү ажылчы чоннарның дайынчы марксисчи-ленинчи авангарды, тайбың, демократия, национал хамаарышпас чорук болгаш социализм дээш, империализмге удур быжыг-туруштуг демиселчилер—коммунистиг болгаш ажылчын партияларга ақы-дуңманың байыры!

41. Делегейниң ажылчын аңгызының шылгаттынган болгаш күчүлүг чепсээ—пролетаржы интернационализм делгерезин!

Марксизм-ленинизмниң, пролетаржы интернационализмниң шимчеш дивес үндезининге бүгү делегейниң коммунистериниң чаңгыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны быжыгып турзун!

42. Европаның коммунистери! Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның Берлин конференциязының идип үндүрген эчис, сорулгаларын чедип алыры дээш демисежиңер!

43. Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

44. Социалистиг чурттарның улустарынга ақы-дуңманың байыры! Делегейниң ажылчын аңгызының улуг төөгүлүг чаалап алыышкыны, антиимпериалистиг демиселдиң шиитпирлиг күжү, тайбыңның, демократияның болгаш социал депшилгениң чөленгиижи — социализмниң делегей системазы хөгжүп база быжыгып турзун!

45. Социалистиг дем-каттыштырылгазының чурттарының улустарының чаңгыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны делгерезин!

Социалистиг чурттарның коммунистиг партияларының марксизм-ленинизмниң, пролетаржы интернационализмниң шылгаттынган принциптериниң үндезининге бузулбас дайынчы эвилели быжыгып турзун!

46. Маадырлыг вьетнам улуска ақы-дуңманың байыры! Мурнуу-Чөөн Азияга тайбыңның болгаш социализмниң күштериниң чугула чөленгиижи—Вьетнам Социалистиг Республика быжыгып база чечектелип турзун!

47. Эрес-дидим лаос улуска ақы-дуңманың байыры! Социалистиг ниитилелди тургузарының оруунда кирген Лаос-Улус Демократтыг Республика быжыгып база чечектелип турзун!

48. Бүгү ажылчы чоннарның эргелери дээш, тайбың, демократия болгаш социализм дээш эрес-шудургу демиселчи—капиталистиг чурттарның ажылчын аңгызынга ақы-дуңманың байыры!

49. Колониалдыг бекти ап октаан, хамаарышпас чоруун быжыглаары дээш, социал, экономика болгаш культура хөгжүлдезиниң депшилгелиг оруу дээш, делегейниң экономиктиг харылзааларын чөптүг, демократтыг үндезинге чаарты тургузары дээш демисежип турар улустарга изиг байыр!

50. Национал хамаарышпас чорууң быжыглаар болгаш социал депшилге дээш эрес-дидим демиселди чорудуп турар Анголаның, Мозамбиктиң, Гвинея-Бисауның болгаш Ногаан думчук ортулуктарының улустарынга ақы-дуңманың байыры!

51. Хосталгазы болгаш национал хамаарышпас чоруу дээш, империализмге база расизмге удур, колониализмниң бүгү-ле артыышкыннарынга удур демисежип турар Африканың улустарынга изиг байыр!

Делегейниң улустары! Зимбабвениң, Намибияның, Мурнуу Африканың улустарының расисчи ёзу-чурумнарны бүрүнү-биле узуткаары дээш демиселин деткиирин күштелдириңер!

52. Революстуг күштерниң—социализмниң делегей системазының, делегейниң ажылчын шимчээшкининиң, улустарның национал болгаш социал хосталыышкыны дээш демиселчилерниң күчүлүг эвилели быжыгып турзун!

53. Кара-бажыңнарда болгаш фашистиг кинданнарда хилинчектенип чыдар, улустарның хосталгазы, демократия болгаш социализм дээш эрес-дидим демиселчилерге ақы-дуңманың байыры!

Бүгү чурттарның коммунистери болгаш ажылчы чоннары! Террорну болгаш ужур-дүржок аажылаашкыннарны соксадыры дээш демиселге идепкейлиг киржиңер!

Империализмге болгаш реакцияга хоругдаттырганнарга хосталга!

54. Реакцылыг-фашистиг күштерге удур маадырлыг демиселди чорудуп турар Чилиниң ажылчын аңгызынга, бүгү ажылчы чоннарынга болгаш демократтарынга ақы-дуңманың байыры!

Делегейниң улустары! Чилиниң патриоттары-биле эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаңар!

Луис Корваланга хосталга!

Фашистиг хунтага хоругдаттырган бүгү кижилерге хосталга!

55. Делегейниң улустары! Араб чурттарның иштики херектеринге империалистиг холгаарлаашкынга удур, Чөөкку Чөөн чүктүң бүгү күрүнелеринге болгаш улустарынга чөптүг база быжыг тайбыңны доктаадып тургузары дээш, израиль агрессияның уржуктарын бүрүн узуткаары дээш демиселге күжениишкиннериңерни улгаттырыңар!

Совет Эвилелиниң болгаш араб чурттарның улустарының аразында найырал база кады ажылдажылга быжыгып, хөгжүп турзун!

56. Европа чурттарының улустары! Ниити-европа Чөвүлел хуралының Түңнел актызын амыдыралга бүрүн боттандырарын, Европаны тайбыңның, айыыл чок чоруктуң, кады ажылдажылганың болгаш социал депшилгениң диви болдурарын чүткүлдүг чедип алыңар!

57. Империалистиг кыжаныышкыннардан бодунуң хамаарышпас чоруун эрес-шудургу камгалап турар Кипрниң улузунга изиг байыр!

Делегейниң улустары! Кипрниң девискээринден бүгү даштыкы шериглерни үндүрерин, ооң бот-эргезин болгаш бүдүн девискээрлиг турарын хүндүлээрин негеңер!

58. Демократтыг чаалап алыышкыннарын камгалаар болгаш быжыглаар дээш, боттарының чуртунуң хостуг болгаш хамаарышпас хөгжүлдези дээш эрес-шудургу демиселди чорудуп турар Португалияның ажылчын аңгызынга, бүгү ажылчы чоннарынга изиг байыр!

59. Боттарының чуртунуң хосталгазы дээш, демократтыг чаартылгазы дээш демисежип турар Испанияның ажылчын аңгызынга, бүгү депшилгелиг күштеринге изиг байыр!

60. Азия чурттарының улустары! Тайбыңны, кады ажылдажылганы болгаш чаагай кожа-хелбээ харылзааларны быжыглаары дээш, диптиң күрүнелериниң дем каткан күжениишкиннеринге үндезилээш, Азияга айыыл чок чорукту хандырары дээш демисежиңер!

61. Делегейниң улустары! Делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкынын ханыладыр дээш, ону янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң аразында кайы-кайызынга ажыктыг кады ажылдажылганың тодаргай хевирлери болдурар дээш демисежиңер! Тайбыңның болгаш улустарның айыыл чок чоруунуң дайзыннары—агрессия, реваншизм болгаш реакция күштериниң чимзениишкиннерин сойгалаңар!

62. Делегейниң улустары! Делегей харылзааларынга күштү ажыглавазы хоойлу болган, а ядролуг чепсек кезээ шагда хоругдаттырган турарын чедип алыңар! Чепсегжениишкиннерни эндере бүдүрерин соксадыр дээш, боо-чепсектиң мөөңнеттинген курлавырларын кызырарынче, чепсегжениишкиннерни дүжүреринче шилчиишкин дээш демисежиңер!

63. Улустарның тайбыңының болгаш найыралының, империализмге, реакцияга болгаш дайынга удур демисежип турар бүгү күштерни сырый каттыштырарының политиказы—Совет Эвилелиниң ленинчи даштыкы политиказы делгерезин!

Тайбың болгаш делегейге кады ажылдажылга дээш, улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш улам ыңайгы демиселдиң талазы-биле СЭКП-ниң XXV съездизиниң ажылдап кылган программазы амыдыралга бүрүнү-биле боттанып турзун!

64. Бистиң улуг Төрээн чуртувус—Совет Социалистиг Республикалар Эвилели делгерезин!

65. Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле—коммунизм тургузуушкунунга чаа-чаа тиилелгелерже бурунгаар!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди.

ЭШ А. П. КИРИЛЕНКОГА ШАҢНАЛДАРНЫ ТЫВЫСКАНЫ

Октябрь 14-те Кремльге СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары эш А. П. Кириленкога Ленин ордени база Социалистиг Күш-ажылдың Маадырының «Кадыр болгаш Маска» ийиги алдын медалын тывыскан.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң мурнунга улуг ачы-хавыяазы дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр чеден харлааны-биле холбаштыр эш А. П. Кириленкону ол бедик шаңнал-биле шаңнаан.

Шаңналды СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный тывыскан.

Шаңналды тывысып турда залга эштер Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Громыко, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Г. В. Романов, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. У. Черненко олар олурушкан.

Эш Н. В. Подгорный шаңналды тывысып тура чүве чугаалаан.

Н. В. ПОДГОРНЫЙНЫҢ чугаазы

Эргим Андрей Павлович!
Эргим эштер!

Бо хүн бис Ленин ордени база «Кадыр болгаш Маска» ийиги алдын медальды Андрей Павлович Кириленкога тывысып турар-дыр бис, ону ооң-биле Коммунистиг партияның, Совет күрүнениң мурнунга улуг ачы-хавыяазы дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр чеден харлааны-биле холбаштыр шаңнаан.

Эргим Андрей Павлович!

Сээң ажыл-чорудулгаңга бистиң ленинчи партиявыстың ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң болгаш Совет чазактың чедирген байырында берген бедик үнелелге бистер шупту-вус, сээң эштериң болгаш өңнүктериң өөрүшкүлүг-биле каттыжып турар бис деп чугаалаар болзумза, ниити бодалды илередир боор мен деп бодай-дыр мен.

Сээң бүгү медерелдиг амыдыралың чарылбас холбашкан партияның сени чорудуп турганы бүгү албан-дужаалдарга кызымак күш-ажылың ол бедик үнелелди чедип алган. Күш-ажылчы улустуң оглу, партияның шынчы солдады, сен оларның-биле кезээде кады чорун, кадыг-бергелерни ажып эртип, тиилелгелерниң өөрүшкүзүн кады үлежип келген сен.

Ам чээрби чылдың иштинде сен бистиң партиявыстың удуртукчу дээди органының—СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү боон келген сен. Бистиң улуг өңнүүвүс, удуртукчувус болгаш эживис ТК-ның Чиңгине секретары Леонид Ильич Брежневтиң удуртуп турары бистиң партийжи удуртулгавыстың составынга тура, бистиң чуртувуска коммунистиг тургузуушкунунуң улуг планнарын ажылдап кылырынга болгаш күүседиринге, партияның иштики база даштыкы политиказын боттандырарынга дорт болгаш идепкейлиг-биле киржип келген сен.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин күүседир дээш бистиң ленинчи партиявыс болгаш совет улус хей-аът кирген ажылдап турар амгы кайгамчыктыг үеде база бистиң мурнувуста чаа улуг сорулгалар турун турда сени, эргим Андрей Павлович, күштүг-шыырак база энергиялыг кылдыр көөрү өөрүнчүг.

Бо хүн Ленин ордени база «Кадыр болгаш Маска» алдын медальды тывысып тура, сеңээ, Андрей Павлович, эки кадыкшылды, чаа чогаадыкчы күштерни база улам ыңайгы улуг чедиишкиннерни күзедивис. Сээң партия база күрүне удуртукчузу байлак дуржулгаң коммунизм тургузар бистиң улуг херээвиске моон соңгаар-даа үре-түңнелдиг бараан болурунга бүзүрээр бис.

Эш А. П. Кириленко харыы чүве чугаалаан.

А. П. КИРИЛЕНКОНУҢ чугаазы

Эргим Леонид Ильич!
Эргим Николай Викторович!
Эргим өңнүктер!

Мени ханызы-биле өөрткен мээң амыдыралымда өөрүшкүлүг болуушкунуң болганындан бээр ай ажа берген.

Шаңналдар тывысып турар бо хүнде, мээң бодумнуң өңнүктерим болгаш кады ажылдап турарларым аразынга бодумнуң сагыш-сеткилимни ам безин илередири берге.

Бодумнуң юбилейимниң хүнүнде бистиң ленинчи партиявыстың ТК-ның, Дээди Советтиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң чазааның меңээ чоруткан чылыг, найыралдыг болгаш чүректиң ханызындан байырлыг чагаазын болгаш мени Ленин орден-биле база «Кадыр болгаш Маска» ийиги алдын медаль-биле шаңнаар дугайында Дээди Советтиң Президиумунуң Чарлыын улуг өөрүшкү-биле уткаан мен.

Меңээ улуг үнелиг байырлыг чагаада болгаш Дээди Советтиң Президиумунуң Чарлыында бистиң партиявыстың болгаш күрүневистиң мурнунга мээң ачы-хавыямга эң улуг үнелелди берген.

Коммунист бүрүзүнге ышкаш, совет кижи бүрүзүнге ышкаш меңээ ооң ачы-хавыязын бистиң ленинчи партиявыстың база ынак Төрээн чуртувустуң үнелээшкинин ышкаш ындыг улуг өөрүшкү турбас.

Мээң ачы-хавыямны ынчаар бедик үнелээнинге кызыгаар чок өөрүп база чоргаарланып, ол ачы-хавыязы мен ооң хүрээлеңинге 46 чыл иштинде туруп келгеним база мени бодувуң Төрээн чуртунга шынчы болгаш бердинген бараан болур, бодунуң улузунуң — маадыр улустуң чаагай чоруунга ак сеткилдиг ажылдаар кылдыр кижизиткен бистиң ленинчи Коммунистиг партиявыска хамаарыштырар-дыр мен.

Меңээ байырланчыг бо хүнде мээң күш-ажылымга улуг үнелел дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенимни бистиң партияның ТК-зынга, ТК-ның Политбюрозунга, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунга болгаш ССРЭ-ниң чазаанга, база СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, бистиң шуптувуска, эргим Леонид Ильич Брежневтиң бодунга илередип тур мен.

Меңээ кайгамчыктыг бо хүнде ТК-га, Леонид Ильичиниң бодунга, Политбюро талазы-биле ооң кады ажылдап турарларынга моон соңгаар-даа бодумнуң чүрээмниң сөөлгү согуушкунунга чедир бодумнуң партиямга, ооң ТК-зынга болгаш бодумнуң улузумга шынчы болгаш бердинген болурумну бүзүреттим. Мен моон соңгаар-даа бистиң улуг Ада-чуртувустуң алдары дээш кызымак ажылдаар мен.

Эргим Леонид Ильич, мен хар харлаан юбиляр болганымда, меңээ өөрүшкүлүг болгаш уттундурбас бо хүнде сен, Леонид Ильич, сээң мерген угаанныг удуртулган-биле ам чээрби чыл иштинде үре-түңнелдиг ажылдап турар бистиң-биле — бодуңнуң өңнүктериң-биле кады болганыңга кызыгаар чок аас-кежиктиг мен деп, чүнүң-даа мурнунда чугаалаксай-дыр мен.

Ол үениң иштинде сен кымдан-даа артыкка бистиң Төрээн чуртувустуң болгаш ооң улустарының өндүр чаагай чоруун ынчаар бедик көдүрүп база делегейниң хөгжүлдезин чавырлыышкынның талазынче мерген угааны-биле өскерткен болгаш Черге быжыг тайбыңны тургускан сен, ону дээш сен, Леонид Ильич, бистиң планетавыстың хөй миллион кижилерниң ханы ынакшылын чедип алган сен.

Эргим Леонид Ильич, сээң могаг чок ажыл-чорудулгаң бүгү делегейниң кичээнгейин хаара туткан болгаш бистиң Төрээн чуртувуска база бүгү кижи төрелгетенге сээң кайы хире хөйнү кылганыңны база кылып турарыңны делегейде эки билир дээрзи бүгүдеге билдингир.

Леонид Ильичиниң сөстеринде тайбыңның келир үеде чедиишкиннеринге оптимизм, бүзүрел долдунган база ооң шынчы чоруу улам-на чаа инициативалар болгаш практиктиг херектер-биле бадыттынган деп, бистиң чуртувуста болгаш даштыкыда өңнүктер чугаалап болгаш билип турар.

Бистиң партиявыс болгаш улузувус сээң өндүр-чаагай күш-ажылыңны дүрүм ёзугаар бедии-биле үнелеп база сээң бүгү инициативаларыңны болгаш идеяларыңны улуг бердингени-биле деткип турар.

Партия болгаш улус сеңээ ынак, Леонид Ильич. Сээң кижизиг болгаш чымчак сеткилдиг чорууң дээш, сээң мерген угаанның дээш база ленинизмге кызыгаар чок бердингениң дээш сеңээ ынак.

Сээң бүгү амыдыралың оруу, сээң мерген угаанныг чорууң болгаш талантың бистиң үениң чүгле улуг кижизинге, бистиң партиявыстың болгаш бистиң Ада-чуртувустуң бүгү улустарының баштыңчызынга шынар болур партия база күрүне удуртукчузунуң ындыг улуг үнелиг шынарларын бодунга чыып болгаш сиңирип алыр арганы сеңээ берген.

Леонид Ильич, сээң ындыг болганыңга бис шупту өөрүүр бис, ынчангаш бис шуптувус бистиң эргим өңнүүвүс сеңээ эки кадыкшылды болгаш күш-ажылдың бүгү кижилериниң өөрүшкүзүнге база аас-кежиинге хөй-хөй чылдарның иштинде ындыг болуруңну күзедивис.

Эргим Николай Викторович! Бистиң Төрээн чуртувустуң улуг шаңналын меңээ тывысып тура, мээң дугайымда, мээң амыдыралымның оруунуң дугайында чылыг, найыралдыг болгаш чүректиң ханызындан сөстерни чугаалааның дээш сеңээ ханызы-биле өөрүп четтирдим. Сеңээ ол дээш улуу-биле четтирдим.

Мээң амыдыралымның оруу дээрге бистиң Төрээн чуртувустуң хөй миллион коммунистериниң база ажылчы чоннарының оруу-дур. Амыдыралдың 70 харлыг оруу бичии эвес, ынчалза-даа ынчадыка база улуг эвес. Бистиң чуртувуста ол назы-харны чүгле ортумак деп санап турары эки.

Мээң бүгү медерелдиг амыдыралым мени өстүрген болгаш кижизиткен Ленинчи комсомол-биле база бистиң ленинчи улуг партиявыс-биле холбашкан.

Ус-дарган училищезин доосканым соонда, 1920 чылдардан эгелеп заводтарга болгаш шахталарга слесарьның күш-ажылын кылып эгелээн мен. 30 чылдарда дээди өөредилге черинге белеткелдиң курузун эрткеш, студентиниң амыдыралы-биле таныжып, а ооң соонда ужар-чүүл заводунга инженер-конструкторнуң болгаш Завод райкомунуң партия ажылдакчызының, а ооң соонда партия обкомунуң ажылдакчызының амыдыралы-биле таныжкан мен.

40 чылдарда, Ада-чурттуң Улуг дайынының баштайгы үезинде, армияның Шериг Чөвүлелиниң кежигүнү боон тура, дайынның аар-бергезин база каржы-дошкунун билген мен. Ооң соонда Ада-чурт дайынының дараазында чылдарында ужар-чүүл үлетпүрүнүң заводтарынга Камгалалдың Күрүне Комитединиң төлээлекчизи боон тура, дайзынны тиилээринге бодумнуң салыышкынымны киирген мен.

Шиитпирлиг шаап халдаашкынның болгаш дайзынны чылча шаварының чылдарында партия ажылынга катап ажылдап — Украинага партияның область комитеттериниң секретарынга болгаш Уралга ажылдап чораан мен, аңаа ТК-га харыысалгалыг ажылга —СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге болгаш секретарынга мени соңгуужеге чедир ажылдап чорааным билдингир болгай.

Бодумнуң бүгү медерелдиг амыдыралым иштинде мен Ленинниң улуг өөредииинге шынчы болгаш бердинген чораан мен.

20 чылдарның эгезинден эгелеп мен комсомолдуң хүрээлеңинге ооң соонда партияга кижизиттирген мен.

Бодумнуң амыдыралымның төнчүзүнге чедир чаагай херекке—бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарынга шынчы болгаш бердинген болур мен деп база катап бүзүредийн.

Бистиң бүгү партиявыс-биле, Леонид Ильичиге баштаткан ооң ТК-зы-биле кады бүгү делегейге тайбың дээш демисежир мен.

Меңээ улуг бүзүрел дээш ленинчи Төп Комитетке болгаш сеңээ баштаткан, эргим Леонид Ильич, Политбюрога чүректиң ханызындан четтирдим, ол бүзүрелди шынзыдар дээш бодумнуң бүгү амытынымны бээр мен.

* * *

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчулары эш А. П. Кириленкога Төрээн чурттуң улуг шаңналы-биле чүректиң ханызындан изиг байыр чедирип, эки кадыкшылды, Коммунистиг партияның совет улустуң чаагай чоруунга үре-түңнелдиг ажыл-чорудулгага чаа-чаа улуг чедиишкиннерни аңаа күзээннер.

(СЭТА).

Коммунист дугайында чугаа

КОМАНДИР

Ынчан дөртен чылдарның төнчүзүнде Бай-Тайганың Хөл биле Бай-Тал сумуларының араттары каттыжып, колхоз апарганындан бээр чылбиле санаар болза, оон бээр элээн үе эрткен. А Бай-Талдың шөлдеринге баштай келгилээн тракторлар соондан Доржунуң маңнап турганы үени бодаарга чоокта чаа ышкаш кылдыр сагындырар.

— Хоржок кижи-дир бо, болдарым. Дузалакчы-даа кылдыр эдертип алыр арганар бар бе? Трактор дээр, өгге-даа олурбас апарды — деп, бир-ле катап Доржунуң иези оглун чедип алгаш, төрели трактористке эккелген. Чогум ону дузалакчы кылдыр хүлээп алыр дугайында кым-даа ынчан дужаал биживээн. Доржу дузалакчы апарган.

ЧУРУКТА: коммунист Д. Дандар (оң талазында) звено удуртукчузу Н. Маады-биле. А. СОДУНАМНЫҢ фотозу.

Доозун-довураа бурулаан шөлдерге тараа чаштырып, чамдыкта тракторга олуруп-каш, шенеп көргүлээр-даа турган, удавааңда мырыңай маңнадып турар болу берген. «Тиилелге» совхозтуң суралгыг механизатору Доржу Сааяевич Дандар амгы алдаржааны ажылын ынчаар эгелээн. Оон бээр сактырга үр болбаан ышкаш сагындырар.

Техникага сундулуг оолду ынчан Бай-Талга турган колхозтуң баштаар чери Тээлиде МТС-ке трактористерниң үш ай хуусаалыг курузунче өөредип чоруткан.

— Техниканы билип алыр дээш бистиң чүткүлүвүстү чүү дээр силер. Тээли суурга бисти чурттадыр бажың тывылбаска колхоз биске өг тип берген, аңаа чурттап, өөренип турдувус — деп, Доржу ам сактып чугаалаар. 1950 чылдың апрельдиң сөөлгү хүннериниң бирээзинде Бай-Тал суурнуң чанынга эң баштай боду тракторга олуруп-каш, чер чаргаанын Доржу Сааевич кажан-даа утпас. Адазы-биле кады аът-шары кожуп алгаш, дер-бузун төп тараа тарып турганы кадыг шириктиг күчүлүг трактор-биле андарары дээрге тоолда күчүтен-биле дөмей болган...

Чедерниң чаагай дүжүттүг ховуларынга-даа, гараж-мастерскаяга-даа оон-биле чеже-даа катап ужуражкан бис. Чаңгыс чер-чурттуг, кады ойнап, өөренип чораан болгаш Доржунуң аажы-чаңын-даа ынак билир мен. Кижиниң эки суралгыг апаарга, бо кижиге өөрүнчүг-даа болгаш чоргааранчыг-даа болур-дур.

...Совхозка ол хүн бо чылгы күскү дүжүт ажаалдазының маадырларын шаңнап, мактап турган чүве. Эртенгиниң он шакта Культура бажыңының чанынче суурнуң улуг-биче чону, ол-бо бригадалардан келгилээн ажыл-ишчилер сөктүп чорун-ла турду. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры С. Тока аттыг шаңнал дээш чарыштың үшкү үе-чадазын түңнээринге тураскааткан митингиже чоннуң кээп турганы ол. Митингини-даа ажыткан. Совхоз директору дүжүт ажаалдазының дугайын дончулап таныштырып, сорулгаларга доктаап, кымнар онзагай шылгараанын алады. Ооң соонда «Ажаалданың маадыры» деп бижээн кызыл кожааларны алдын-сарыг кызыл-тас шарыы-биле кады мурнакчыларга кедирип, кыдыын хээлээн ак аржыыдарда салган хүрең-хүрең хлебтерни тутсуп турду. Олар—комбайнер Н. Маады, студент Б. Чооду, ийиги ажаалда-транспорт отрядының командири Д. Дандар, чээрби ажыг кижи болду.

Тараажының амыдыралында база бир ховар хүннерниң бирээзи ол. Доржунуң эрткен оруун бодап тур мен он, комсомолчу путевка-биле ол 1960 чылдарның эгезинде Кур черге —Чедерниң чаагай дүжүттүг ховуларын шиңгээдип алыр дээш эжи, чаңгыс чер-чурттажы Салчак Оюн-оол-биле кады келгенин-даа сактып турдум. Коммунист Салчак Оюн-оол база-ла совхозтуң суралгыг механизаторларының бирээзи.

Тараажының ажылы чайшелээн чок. Ол хүн ажаалда-транспорт отрядының командири-биле ужуражып чадашкан мен. Митинг соонда өөрүн эдерткеш, алдын-сарыг ховузунче Доржу Сааяевич хапкан. Күскү дүжүттүң шалыпчылары каш минутада-даа тудар арга чок. Ооң соонда ажаалда адакталы бергенде Доржу Сааяевич-биле катап ужуражыр аргалыг болган бис.

Дүжүт ажаалдазының үезинде «Тиилелге» совхозка ийи отряд тургускан, оларның бирээзиниң командири Доржу Дандар. Ол болза бодунуң онаашкан ажылынга кезээде кызымак кижи дээрзин эрткен оруу бадыткап келген. Партияның хүрээлеңинге кирип тура, аңаа берген сөзүн механизатор утпас.

«Кур болгаш куруккан черни шиңгээдири дээш» деп медаль ооң эртип келген күш-ажылчы базымының херечизи. Шынап-ла, Чедерниң делгем ховуларын чаа боорга, андарыжып, күзүн аңаа чалгаан алдын-сарыг тарааны ажаажыр дээш, коммунист Д. Дандар уйгу-чыдын чок ажылдаан. Черле ынчаш механизаторлап келгени 26 чыл дургузунда Доржу чеже гектар черни андарбаан, хөй тарааны кезип, ажаавааан дээр!

Дандар — совхозта партком кежигүнүнге каш чыл улаштыр соңгудуп келген. Ол талазы-биле ооң партийжи даалгаларының бирээзи—чер ажылының культуразын бедидериниң айтырыын харыылаар. Бо талазы-биле совхозта кандыг хемчеглерни ап турарын оон сонуургадывыс:

— Партия хуралынга база өске-даа хуралдарга чер ажылынга холбашкан санал-оналды киирип турдум. Чүгле мен-даа эвес, өске-даа эштер саналдап келген. Чүл дээрге, черни чалгын чок андазын-биле ширикти андара октатпайн чарар, ону үлдүрертип, бок үнүштерни чок кылырда база-ла чалгын чок культиваторну ажыглаары ажыктыг дээрзин бодап келдивис. Ону ынчалдыр ажыглааның сөөлүнде, бо чылын үнүш-дүжүттүң байдалы багай эвес, ортумаа-биле совхоз бир гектардан-на 11 центнер хире дүжүттү алган—деп, тараажы тайылбырлай-дыр.

Коммунист Д. Дандар каш чыл улаштыр трактор-хову бригадазын удуртуп келген. Ооң ажылга харыысалгалыын, кижилер-биле ажылдап билирин көргеш, дирекция болгаш партком ажаалда-транспорттуң ийиги отрядын бо чылын удуртурун аңаа дааскан.

Совхоз ажаалданы чорударда депшилгелиг арганы бир-ле дугаарында ажыглааны ол. Ооң чогум алыс уткагы чүдел дээрзин Доржу Дандар ажаалда эгелээриниң мурнунда ынак тодарадып билип алган. Мурнунда бригада аңгы турда, кайызының тараазы мурнап быжа бергенин көрүп турганш, өскелери барып дузалажыр боордан башка, чогум ажылды организастааны ындыг эвес турган. Ам болза тараа сөөртүр машиналарны база отрядтың командири харыылаар.

— Ындыг отрядтың ажылы ажыктыг. Бисте ол чаа чүүлдүр. Ажылдарда эптиг чорду. Чүге дээрге, хамык күш чаңгыс черге мөөңнеттинген болур. Механизаторлар чыглып келгеш, шупту сүмележип, үрелген чүүлдү кылып алырда-даа эптиг. Ол ышкаш тайылбыр ажылы чорударда база эптиг — деп, Д. Дандар чугаалап турар.

«Тиилелге» совхоз дүжүт ажаалдазын республикада баштай дооскаиннарының бирээзи. Кур-Черниң тараажылары күрүнеге 6 муң тонна тараа садар планын база бир дугаарында күүсеткеш, аңаа немей ам-даа хөйнү садар. Бо

«Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медальды тургузар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаадыры болза:

1. «Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медальды тургузар.

2. «Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медальдың дугайында дүрүмнү бадылаар;

3. «Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медальдың дүрзү-хевириниң тайылбырын бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
Н. ПОДГОРНЫЙ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
М. ГЕОРГАДЗЕ

Москва, Кремль.
1976 чылдың октябрь 8.

«Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медальдың дугайында дүрүм

1. «Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медаль-биле тудугга эки ажылы, төлевилел-шинчилел ажылдарын бедик шынарлыг күүсеткени, тудугну болгаш тудугжуларны дорт хандырып турар бүдүрүлгелерге, албан черлеринге болгаш организацияларга ак сеткилдиг күш-ажылы дээш Байкал-Амур демир-орук магистралының, БАМ-Тында-Беркакит аразының демир-орук шугумунуң, Тайшет-Лена арезының демир-орук шугумунуң ийиги оруунуң, бүдүрүлге баазазының болгаш чуртталга-хамаатылыг ажыр-дузалыг объектилер тудуунуң идепкейлиг киржикчилерин шаңнаар.

Медаль-биле колдуунда-ла тудугга болгаш ооң хандырылгазынга үш чылдан эвээш эвес хуусаада ажылдаан ажылчыннарны, инженер-техниктиг ажылдакчыларны болгаш албан-хаакчыларны шаңнаар.

2. «Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медаль-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиуму шаңнап тывысыр.

3. «Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медаль-биле шаңнаар дугайында дилегни бүдүрүлгелерниң, албан черлериниң болгаш организацияларның администрациялары, партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары тургузар болгаш транспорт тудуунуң болгаш шефтекчи тудуг отрядтарының бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының ажылдакчыларын шаңнаарынга хамаарышкан дилеглерни ССРЭ-ниң Транспорт тудуг министерствозунче, республика болгаш тус чер чагыргалыг бүдүрүлгелерниң, албан черлериниң, организацияларның ажылдакчыларын шаңнаар дугайында дилеглерни тус-тузунда Амур, Иркутск, Чита областарның күүсекчи комитеттеринче, ажылчы чоннар депутаттарының Хабаровск край Совединче, Бурят, Якут АССР-лерниң Дээди Советтериниң Президиумнеринче чорудар, ол черлер кирген дилеглерни өөренип көргеш, медаль-биле шаңнаар дугайында бижикти РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунга киирер.

4. «Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медальды хөректиң солагай талазынга, «Кур черлерни шиңгээдип алганы дээш» деп медальдың соонга кадаар.

5. «Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медаль-биле шаңнаткан кижи өлген таварылгада ону тураскаал кылдыр ук кижиниң өг-бүлезинге арттырар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
М. ГЕОРГАДЗЕ.

«Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп медальдың дүрзү-хевириниң тайылбыры

«Байкал-Амур магистралын тудушканы» дээш деп медальды латундан кылыр, 32 мм диаметрлиг төгерик хевирлиг болур.

Медальдың арын талазынга тейлер болгаш хем кежилдир көвүрүг-биле чоруп орар демир-орук составының мурнунга эр, херээжен тудугжуларның арнын көргүскен. Адаанда, солагай талазында «Байкал-Амур магистралын тудушканы дээш» деп сөстерни бижээн.

Медальдың артыы талазында боодал бүрүлер ортузунда хүннү болгаш шөйлүп чоруй барган демир-орук оруун көргүскен, ооң кырында «БАМ» деп бижээн. Медальдың артыы талазының үстүнде Кадыыр болгаш Масканы чураан.

Медальда бүгү бижимелдерни болгаш чуруктарны кырлаң кылдыр күүсеткен.

Медальдың кыдыгларын долгандыр хаажылаан.

Медальды беш булуң хевирлиг ызырткыга сырга хевирлиг билзекчигеш-биле тудуштурар, а ызырткының калбаа 24 мм, кыдыглары 6 мм калбак, кара-ногаан шугумнарлыг торгу лента-биле шывар, ында чидиг-сарыг шугумну бора өңнүг ийи доора шугум-биле аңгылаан. Лентаның кыдыгларын чиңге чидиг-ногаан шугумнар-биле хаажылаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
М. ГЕОРГАДЗЕ.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

● **БЕРЛИН**

72 муң кижилиг Штральзундунуң тос чурттакчы бүрүзүнүң-не бирээзи ында турар ГДР-ниң эң улуг судно бүдүрүлгелериниң бирээзинде ажылдап турар. Республиканың Балтий эриинде турар ол хоорайга корабельдиң мергежилин чаңчыл апарган болгаш ол чурттакчыларның ортузунда улуг хүндүткелди эдилеп турар. Ынчаарга ол черле билдингир: ук черниң бүдүрүлгезинге тургускан судноларны делегейниң хөй-хөй чурттарынче чорудуп турар.

Эрткен үжен чылдың дургузунда Штральзундунуң корабельдери 1.200 суднону сугже эжиндирип киирген дээрзин чугаалаарга-ла четчир. Оларның хөй нуруузун Совет Эвилелинче чоруткан.

● **УЛАН-БАТОР**

1976 чылдың баштайгы тос айларында республиканың улус ажыл-агыйын болгаш культуразын хөгжүдериниң планын моол ажылчы чоннар чедиишкиниг күүсеткен.

МАР-ның Тон статистика эргелелиниң дыңнатканындан алырга, Моолдуң үлетпүр продукциязын бүдүрериниң хемчээли ол айларның дургузунда, эрткен чылдың ол үезинге деңнээрге, 8,1 хуу өскен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 5,1 хуу беддээн. Моол үлетпүрүнүң одалга, энергетика, металл болбаазырадыр, дааранылга, химия, полиграфия болгаш өске-даа адырларынга планнары ажыр күүсеткен.

● **БУДАПЕШТ**

Венгр Улус Республиказа октябрь — музейлерниң чаңчыл болган айы. Бо хүннерде чурттуң музейлеринде чаа делгелгелерни ажыдып, Венгрияның болгаш даштыкының улуг чүүлүнүң, культуразының, төөгүзүнүң дугайында лекцияларны чорудуп турар.

Партия болгаш ВУР-нуң чазаа чурттуң чонунуң культурлуг деңнелин бедидер дугайында доктаамал сагыш салып, музейлерни хөгжүдерин улуг ужур-дузалыг деп көрүп турар. Ол сорулгаларга чыл бүрүзүнде-ле 200 млн. ажыг форинт акшаны үндүрүп бээр. Музейлерниң болгаш делгелге залдарының өзүп турар нептерен чоруу-даа ол талазы-биле чедип алдынган чедиишкиннерниң дугайын херечилеп турар. Чүгле эрткен чылын безин оларга 12 млн. кижи чораан.

● **ПРАГА**

Барыын Чехияның үш курорту — Карловы Варының, Марианскениң болгаш Франтишкове Лазнениң ат-сураа чыл бүрүде улам-на нептерен турар. Бүгү делегейде ат-суураглыг ол курорттарга бо сезонда барык-ла 180 муң кижи, ооң иштинде 25 муң ажыг даштыкы хамаатылар эмнедиишкинни эрттирер. ЧССР-ниң 350 муң хире ажылчы чоннары аңаа туристиг путёвка-биле барып дыштаныр.

Социалистиг Чехословакияда санаторий-курорт эмнээшкинни чонның калбак массаларының кадыкшылын камгалаарының эң чугула хевирлериниң бирээзи болу берген.

(СЭТА).

НАЙЫРАЛДЫҢ АЯН-ЧОРУУ

СОФИЯ. (СЭТА). БКП ТК-ның Бирги секретары, БУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы Т. Живков-биле болгаш албанның найыралдыг аян-чоруун кылып Болгарияда чеде берген Анголаны хостаары дээш улусчу шимчээшкинниң (МПЛА) Даргазы, АУР-нуң Президентизи Антонио Агостиньо Нетонуң ужуражыышкыны аңаа болган.

Тайбыңның, демократияның болгаш социал депшилгениң херээниң чаагай чоруунга хөй-ниити-политиктиг, эртем болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы дээш А. А. Нетону шаңнаан Димитровчу шаңналды Т. Живков байырлалдыг байдалга А. А. Нетога тывыскан.

РЕВОЛЮСТУГ ЧӨВҮЛЕЛДИҢ ХУРАЛЫ

ЛИССАБОН. (СЭТА). Португалияның Революстуг Чөвүлели — Республиканың президентизиниң чанында дээди шериг-политиктиг консультативтиг орган — чуртта амгы политиктиг байдал-биле база ооң боор болур хөгжүлдези-биле холбашкан дыка хөй айтырыгларны бодунуң хуралынга анализтеп көрген.

Чөвүлелдиң албан хуузунуң дыңнадыында демдеглеп турарындан алырга, эрге-чагырганың чер-чер органнарынга ам болур соңгулдаларга, а ол ышкаш аграр реформазын үре-түңнелдиг кылдыр боттандырарының, күрүнениң демократтыг принциптерин камгалаарының талазы-биле хемчеглерге онза кичээнгей салган.

Даштыкы политиканың айтырыгларын болгаш чурттуң экономиктиг байдалын база чугаалажып көрген.

Чугаалажыышкынның чорудулгазында чуртка күрүне эрге-чагыргазының органнарының чедиишкиниг ажыл-чорудулгазын хандырар талазы-биле сүмелер айыттынган.

Ревчөвүлелдиң кежигүнү майор Мелу Антунешке баштаткан конституция комиссиязының кежигүннери эң чоокку үеде даңгыраан бээр болгаш бодунуң албан хуузунда ажыл-чорудулгазын эгелээр деп, Революстуг Чөвүлелдиң хөй-ниити-биле харылзаалар талазы-биле төлээлекчизи капитан Соуза Э Каштру хуралдың соолунде чарлаан.

Луанда — Ангола Улус Республиканың найысылалы. Далай эриниң ниити хевири.
В. БУДАННЫҢ фотозу (СЭТА-ның фотохрониказы).

КУБА ЧОННУҢ КИЛЕҢИ

ГАВАНА. (СЭТА). Куба пассажир самолёдун катастрофага болгаш 73 кижини өлүмге таварыштырган террористиг кем-херек үүлгедиишкинин куба улус килецнин-биле буруу шаап турар.

Бриджтаун — Кингстон — Гавана маршрут-биле ужудуушкун кылып бар чораан ол самолёт октябрьның 6-ның кежээзинде Барбадос ортулуктуң чоок талазынга элээн каш километрге Кариб далайже кээп дүшкен дээрзин мурнунда дыңнаткан болгай. Катастрофаның бичии-ле мурнуу чарынында самолётка частышкып болган деп, ооң ужудукчузу дыңнаткан. Кажыдал чедириишкиннери бижир дептерлерни Кубаның аэропорттарында, өөредилге, албан черлеринде болгаш бүдүрүлгелерде ажыткылаан, аңаа кажыдал бижээн кижилер куба эмигрантыларның контрреволюстуг организацияларының кем-херек үүлгедикчилериниң ол ужур-дүржок үүлгедиинге боттарының киленнээшкинин илергейлеп турарлар. «Кубана де авиасьон» самолётту ол хоралакчы идеттер чаза тевискен болуп турар.

Профэвилелдериниң бүгү делегей конфедерациязы ол араатаныг кем-херек үүлгедиишкинни шиитпирлии-биле буруу шапкан.

ЛИВАНДА БАЙДАЛ ЧИДИГ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Сирий армияның шаап халдап турар кезектери-биле Ливанның национал-патриоттуг күштериниң болгаш удурланыышкынның палестин шимчээшкининиң каттышкан отрядтарының арызында кадыг-дошкун тулчуушкуннар ливан найысылалдың чоок чүгүнде база мурнуу ливан хоорай Сайданың угланыышкынында үш хүн үргүлчүлеп келген. Сирий шериглер Бхамдун хоорайны артиллерия-биле болгаш миномёт-биле аажок боолап, а барыын үзелдиг христиан күштер Алей хоорайны бомбалап турар. Ол ийи хоорай болза депшилгелиг күштерниң болгаш УПШ-тың Бейруттуң барыын талазында эзлеп турар районнарынче срукта быжыглал пунктулары болур. Тулчуушкун болуп турар черлерде артиллерия адыышкыннының дааш-дыңмыды найысылалга дүн-хүн чок чаңгыланып турар.

Сайданың чанында кадыг-дошкун тулчуушкуннар үргүлчүлевишаан. Сирий шериглер ол хоорайже шавар халдаашкынны даглыг Джеззин районудан эгелээш, чурттакчылыг черлер Румну болгаш Хайтураны ээлеп алган.

Феррарга ужуражыышкын

РИМ. (СЭТА-ның корр.). Феррар хоорайга ЕЭН-ниң киржикчилери чурттарның: Бельгияның, Великобританияның, Голландияның, Данияның, Италияның, Люксембургтуң, Францияның, ГФР-ниң, а ол ышкаш Финляндияның, Грецияның, Испанияның, Португалияның, Сан-Мариноңуң коммунистиг партияларының төлээлекчилериниң ужуражыышкыны болган. Олар «Ниити рынок» чурттарының кедээ ажыл-агыйының айтырыгларын, ЕЭН-ниң аграр политиказын чугаалажып көргеннер.

Ужуражыышкынның киржикчилери «Ниити рынокнуң» аграр политиказының янзы-бүрү талаларын шүгүмчүлээн. Чижээ, Великобританияның төлээлекчизи ЕЭН-ге кирген-ниң соонда ол чурттуң кедээ ажыл-агыйы сандараан деп, онзалап демдеглээн. «Ниити рынокту» хөй националдыг компаниялар тараачыннарны мөлчүүрүнге база кедээ ажыл-агый продукциязының херектекчилеринден кончаа алырынга ажыглап келген деп, ГКП-ның делегады демдеглээн. Европаның экономиктиг нийтилежилгезинге бодунуң тергиделин тургузарынче АКШ чүткүп турар деп, француз Компартияның төлээлекчизи бодунуң саналынга көргүскен. ЕЭН киржикчилери чурттарның кедээ ажыл-агыйынга таварышкан кризис дээш аар харысалганы «Ниити рынок» чүктээр ужурлуг деп, Италияның Компартиязының төлээлекчизи медеглээн. Ол кризис дээш «Ниити рынок» чурттарының чазактары база харысалгалыг. Грецияның болгаш Португалияның коммунистиг партияларының төлээлекчилери ол чурттарның ЕЭН-ге кирерин-ге удур саналдааннар.

Ужуражыышкын соонда парлап үндүрген дыңнадыгда коммунистиг партияларның «ЕЭН-ниң киржикчилери чурттарының тараачыннарының, бүгү ажылчы чоннарының амыдыралының база күш-ажылының байдалын экижидер дээш, улус массаларның эрге-ажыктарынга капиталистиг Европаның күрүнелеринде экономиканы хөгжүдери база демократияны калбартыры дээш» демиселди чорударынга шиитпирлиин онзалап демдеглээн.

В. ГОНЧАРОВ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязында

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр.). КНО-нуң Кол Ассамблеязының ында боор турар XXXI сессиязында ниити политиктиг дискуссияның сөөлгү хүннеринде делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкынының, чепсекти дүжүрериниң, делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң одагларының айтырыглары кол черни ээлевишаан.

Дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының политиказы мурнукулу ышкаш делегейде болуушкуннарның хөгжүлдезинге бодунуң салдар чедирип турарын Австрияның даштыкы херектер министри В. Пар сеткил ханып демдеглээн. Дүшкүүрлүг чорукту сударадырының талазынга Совет Эвилелиниң туруп турары чепсекти эндере бүдүрерин соксадырынга база чепсекти дүжүрериниң айтырыгларын шиитпирлээринге эки салдарны чедирип турар деп, ол чугаалаан.

Чавырлыышкынның политиказы делегейниң бүгү чурттарынга ажыктыг деп, Мадагаскарның даштыкы херектер министри Б. Ракутумабу медеглээн. Ону барымдаалааш, күрүнелер арызында кады ажылдажылганың баазазын калбартпышаан, делегейниң кол айтырыгларын шиитпирлээринге деңэргелиг байдалга бүгү күрүнелерниң киржири чугула.

Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Хельсинки чөвүлел хуралының делегейниң дүшкүүрлүг чоруун сударадырынга улуг рольду ойнап турар шиитпирлерин чер бөмбүрзээниң өске районнарынга нептередириниң эргежок чугулазын Ботсвана Республиканың даштыкы херектериниң күрүне министри демдеглээн. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң одаглары амгы үеге чедир туруп турар черлерге ол онза чугула деп, ол онзалап айыткан. КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң база Кол Ассамблеяның каш удаа резолюцияларын турбуже, израиль агрессорлар мынчага чедир араб черлерни эжелеп келген деп, ол демдеглээн.

Африка чурттарының, чижээлээрге, Нигерияның, Мадагаскарның, Мальда Республиканың төлээлекчилери КНО-нуң иштиринден Мурнуу Африкада апартеидтиң ёзу-чурумнарын хевээр арттырарынче база быжыглаарынче угланган империалистиг бөлүктерниң дипломаттыг кажар аргаларын сойгалап, Зимбабвениң, Намибияның болгаш Мурнуу Африканың улустарының национал-хостанганылыг шимчээшкиннериниң күштерин деткиир санал бергеннер.

В. МАТЯШ,
Ю. РОМАНЦОВ,
Г. ШИШКИН.

Үре-түңнелдиг кады ажылдажылга

БАМАКО. (СЭТА). ССРЭ биле Мали Республиканың арызында дипломаттыг харылзааларны тургусканының 16 чыл болган оюн мали хөй-ниити демдеглеп эрттирген.

Тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиканың, национал болгаш социал хостаага дээш демисежип турар улустар-биле эп-сеткил каттыштырылгазының ленинчи принциптеринге шынчы ССРЭ хамаарышпас Мали Республика-биле дипломаттыг харылзааларны тургускан баштайгы күрүнелерниң бирээзи болур.

Эң-не эгезинден эгелээш ийи чурттуң арызынга найыралдыг болгаш үре-түңнелдиг кады ажылдажылганың харылзаалары тургустунган.

ССРЭ биле Мали Республиканың арызында экономиктиг база эртем-техниктиг харылзаалар кады ажылдажылганың кол принциптерин, хемчээлин база угланыышкынын тодараткан дугуржулга ёзугаар хөгжүп келген.

Совет Эвилелиниң техниктиг дузаламчызы-биле туттунган Диамуда цемент заводун мали индустрияның баштайгызы деп адаан. Чоокта чаа Каланның алдын-биле байлак черин шиңгээдип алырынга техниктиг дузаламчыны көргүзериниң талазы-биле совет-мали дугуржулгага ат салдынган.

Мали кижилер-биле кады ажылдап турар совет эмчилерниң, башкыларның, инженерлерниң күш-ажылын Малиниң чазаа бедик-биле үнелеп көрген.

ТАИЛАНДЫДА БАЙДАЛ

Оларның чамдыызы чагырыкчы шериг хунтазынга удуртукчу эрге-дужаалдарны хуваап турда, оларны оюп каапкан деп сэнаан. База катап эргилде кылырының ораладажыышкыны болган деп дамчыыр чугаа Бангкокта нептерээн. Кожазында можуларда турар чадаг шеригниң чамдык кезектери найысылалче шимчеп үнүүкен, ынчалза-даа оларны хунтаның удуртулгазынга шынчы шериглер доктааткан дижип турар.

Ийи хүн бурунгаар сүлчээни илереткениниң дугайын база мурнунда курлаг чер күштериниң командылакчызының оралакчызы турган генерал Ч. Хираннасирини болгаш элээн каш дээди офицерлерни халааныңың дугайын Бангкокка чарлаан. Оларның барык шунтузун тудуп хоругдаал. Октябрь 13-те генерал-лейтенант Витхун Ясавасиниң чурттан хенертен чоруй барганының дугайын дыңнаткан. Даштыкы корреспондентилерниң санап турары-биле алырга, ону чаа ёзу-чурумга айыылдыг кижи деп санааш, Таиландыдан үндүр сөлүпкен.

Ол-ла үениң иштинде чазактың албан черлеринде массалыг арыглаашкынны чорудуп турар. Элээн каш сурагалыг дужуметтерни халаан, чүге дээрге оларның «кол эрге-дужаалдарга» ооң ындай артарын «күзенчиг эвес» деп санаан. Демократтыг хөй-ниити организацияларының активчилеринге удур истеп-сүрүүшкүн үргүлчүлевишаан, профэвилелдерниң ажыл-чорудулгазын хоругдап каан.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чуртка эрге-чагырганы эжелеп алганының соонда шериг хунтазының дүжүрүп кааны таңныылдаашкын шагын Бангкокка база катап тургускан. Таиландының радиозу сөөлгү ийи хүн иштинде хунтаның чагырыкчы чөвүлелиниң өмүнээзинден чуртка база катап эргилде кылыр дээн кандыг-даа оралдажыышкынны каржы-дошкуну-биле базар деп, чаа ёзу-чурумнуң удурланыкчыларынга сагындырып келген. Ынчалза-даа сагындырып турар кижилерни тодаргай адаваан. Радиодамчыдылгаларның бирээзинге мынча деп айыткан: «Эрге-чагыргазын оскунган кижилерниң чамдыызы ону база катап бодунга эгидип алырын оралдажып, чурттуң мурнуу талазында база өске-даа районнарда оппозицияны организастап турарын билир бис».

Таиландының генералдарының арызында шыңгыы чөрүлдээлер тургустунуп келген.

Демисел үргүлчүлевишаан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Октябрьның баштайгы чартында Каттышкан Штаттарга америк ажылчын аңгының бодунуң эргелери дээш демиселин улам-на күштелген.

АКШ-тың эң улуг концернериниң бирээзи — «Форд моторнуң» бүдүрүлгелеринде автомобиль тургузукчулары 170 муң ажылчыннарның ажыл соксадыышкыны барык-ла ай хире үргүлчүлеп турар. Автомобиль, аэрокосмос үлетпүрүнүң болгаш кедээ ажыл-агый машина тудуунуң ажылчыннарының каттышкан профэвилелиниң кол негелдези — чуртта ортек-үнениң өзүп турары-биле холбаштыр, ажыл төлевирин бедидер дугайын чаа күш-ажыл дугуржулгазынга барымдаалап кеер дээрзи-биле бүдүрүлге ээлери чөпшээрежир ужурга таварышкан. Ындыг болза-даа ол компанияның 22 штатта 102 бүдүрүлгези ам-даа ажылдавас хевээр: пенсияларның хемчээлдерин улгаттырары, күш-ажылдың байдалдарын экижидери дээн ышкаш, ажылчыннарның ындыг чугула негелделерин заводтарның ээлери хандырарын ажыл соксатканнарның хөй нуруузу негеп турар.

Чуртта кедээ ажыл-агый дериглериниң эң улуг бүдүрүкчүзү — «Дир энд компани» фирманың 30 муң хире ажылчыннары «Форд моторнуң» заводтарында боттарының эштериниң ышкаш ындыг негелделерин идип үндүргеш, ажыл соксадыышкынын чарлаан.

куш-ажылчы чедиишкинде коммунист Доржу Сааяевичиниң киирген үлүү улуг. Ооң удурткан отряд Салчак Тока аттыг шаңнал дээш чарыштың ийи чадазында бирги черге кирген. Ажаап алыр ужурлуг 7652 гектар тараазын чаржып турары бирги отрядты мурнап дооскаш, оларга дузалашкан.

— Бистиң отрядка үш звено турган, оларны мергежилдиг комбайнерлер удуртуп турду. Коммунист Хертек Ичин-Норбу ажылга дыка кызымак кижи. Чарыштың негелдезин ёзугаар ол Москвада делгелгеге чораан келди. Ооң ындай Николай Маадының удурткан звено база шымырак ажылдаан. Ийи звенозус тарааны дорт кезип турда, үш дугаары тавычаларын бастырып ажаап турган. Бо үш звенонуң арызынга күш-ажылчы маргылдааны организастаан бис. Ооң түңнелин хүн бүрүде үндүрүп, чүгле ажылдааның эвес, харын кеже рубльди ол хүн ажылдап алганын база самбырага бижип турдувус — деп, командириниң тайылбыры ындыг болду.

АЖААЛДА-транспорт тудуг иийиги отрядында коммунистер болгаш комсомолчулар хөй. Ынчангаш оларны ийи партбөлүкке хуваан. Ынчалдыр тургузуп алырга, негелде кылырда эптиг дээрзин Доржу чугаалап турар. Кандыг-даа ажылга чедиишкин ында кижилерни таарыштыр тургузуп, оларның ажылдаарынга таарымчалыг чүүлдерни тургузары болгай. Аныктарны ажылга өөредири-биле хоочун механизаторларга оларны быжыглаан. Чижээ, звено удуртукчузу коммунист И. Хертекке Николай Матпай-оолду быжыглаан, а Николай Маады — В. Карыманың дагдыныкчызы.

Доржу Сааяевич боду Александр Монгуштуң дагдыныкчызы. Ол болза тракторист кижи, комбайнга бо ажаалдада бирде дугаарында олурганы ол. Ынчангаш Доржу Сааяевич аныяк механизаторга дузалажып, ооң-биле комбайнга кады олуруп каш, тарааны ажаап-даа турган.

«Тиилелге» совхозтуң дирекциязы болгаш партком база ажылчын комитеди, кедээ Советтиң күүскому сөөлгү чылдарда чонну ажылче эвилелдээриниң чугула хевири — тускай шаңнал дээш чарышты чарлап турар апарганы черле таарымчалыг. Чазын тарылга үезинде Совет Эвилелиниң Маадыры Х. Чургуй-оол аттыг шаңнал дээш чарыштыг турду. Ам күскү сезон үезинде Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Салчак Тока аттыг шаңналды доктааткан ол. Чарыштың түңнелин үндүреринге тураскааткан митингилерге күш-ажылдың хоочуннарын чалап, шаңналды олар тыпсыр кылдыр чурумчудуп турары база таарымчалыг.

Ажаалда эгелээриниң мурнунда отрядының бүгү ажылчыннарын — 40 ажыг комбайнерлерни, чолаачыларны, эдикчи-мастерлерни чыгааш, ажаалданың харысалгазының дугайын ол доңчулап тайылбырлаан. Кол-ла чүве — шынарда. Оңгу беш чылдың сорулгазы-даа ындыг дээрзин өөрүнге удаа-дараа чугаалап, оларның кезип ажааганы шөлдерге кылаштап, мажактыг бе дээрзин коммунист Дандар үргүлчү хынап турган.

КОММУНИСТИҢ сөзү ооң ажыл, амыдырал-биле карышпайн чоруур. Ол черле шудургу кижи. Кежээки школаның алдыгы класындан эгелеп өөренгеш, он бирги классты Чедерге дооскаш, оон улаштыр Кызылда кедээ ажыл-агый техникумунуң механизация салбырының үшкү курузунда өөренип турар. Бөгүн ол бедик мергежилдиг тракторист, чолаачы, комбайнер. Хууда амыдырал дугайында чугаалаар болза, өг-бүлезинде хүндүткелдиг ада. Уруглары төлептиг. Чедиги классчы Андрюшазы адазы дег, техникага ынак. Машинаны-даа башкарып билир, үшкү классчы Артему акызындан дудаар хире эвес. А уруу Надя ортумак школаны бо өөредилге чылында доозар, эмчи болур күзелдиг. Үш харлыг Алиги — хеймери ол.

Коммунист Доржу Дандарның кылган үүлезин партия болгаш чазак бедик-биле үнелеп, ону Күш-ажылчы Алдар орденниң үшкү чергези-биле шаңнаан. Ооң аңгыда Ленинчи юбилей медальдыг.

Магазинге кире бергеш, ында чаагай чыттыг борбак хүрең булочканы, хлебти көрүп каапш, Чедерниң сураглыг тараажызы Доржу Сааяевич Дандарны сактып кээр мен. Частың хат-когуруму, күстүң орай дүнүнүң соогу-даа дивес, могаг чок ажылдап чоруур кижилерниң бирээзи ол.

Күш-ажыл дээрге маадырлыг, алдарлыг чоруктуң хереэ дижир бис. Ол дээрге тараажы Доржу Дандарның намдарындан-на илдең-дир. Ооң хары ам дөртен чаа-ла ажып чоруур. Чедерниң делгем ховуларынга чаагай дүжүт өстүрер маадырывыстың ажыл-үүлези улам-на чаагай болзун деп күзээр бис.

С. ХЕРТЕК.

Кижилерге өөрүшкү

ССРЭ-ниң Улус ажыл-агый чедиишкиннериниң делгелгезинге хүннүң-не он-он муң кижилер келир. Ол болза, мурнакчы дуржулганың, күш-ажылдың дешпилгелиг аргаларының, бүдүрүлгени организастаарының школазы апарган. Ынчалза-даа Улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгези москвачыларның болгаш пайысылалдың аалчыларының хандыкшыл-биле дыштаныр чери база болуп турар. Аңаа келген кижилер сеткил оожургалдыг, өөрүшкү-хөглүг болзун дээш хөй-хөй албан черлери, ылаңгыя амыдырал хандырылгазының черлери сагыш салып турар.

Аңаа оларның чагыгларын ёзугаар чаа кафелерни, тура чемненир черлерни, ресторанны туткаланың соонда делгелгениң «дүъштеки чем столунга» барык бүдүн чартык муң олут немежир. Оларның төлевилелдерин ажылдап кылбышаан, «Моспроект-2-ниң» № 4 мастерекаязының архитекторлары чаа бажыңнарны тудар черлерни өөренип көрүп, оларның түс бүрүзү бот-бодунга дөмейлешпес хевир-шинчилиг болурунче чүткүл салган. Чижээ, узбек национал архитектураның онзагай хевирлерин «Ташкент» ресторанның турар бажыңының архитектуразынга ажыглаан, ооң тудуу бо чылын эгелээр.

Аныяк натуралистер павильонунуң дужунга «Уругларның» деп кафе турар. Делгелгениң чаш назылыг көрүкчүлеринге таарыштыр тудар ол кафени уруглар тоолдарында чараш суургалар сагыппа кирип келир кылдыр каастап кылыр. А «Хадыңчыгаш» деп кафе эң-не сурагтыгларның бирээзи болуру чигзиниг чок. Аңаа хары угда беш чүс ажыг кижи дүъштеки чемин чемненип база дыштанып ап болур. Оон ыңай ол кафе бир янзының көрүлде шолу болу бээр: ооң терразындан делгелгениң чурумалдыг хевир-шинчизи кайып тура каракка калбаа-биле көстүп келир.

(СЭТА.

Чечектер-биле

Ол хүн Дильдора Махмудованы кады ажылдап турар эштери чечектер-биле уткаан. Олар аңаа ийи дакпыр чедиишкинни-биле байыр чедирген: шалыпчы ажыл-ишчи кыстың күш-ажылчы чедиишкиннеринге ажылчын аныяктар школазынга ооң алганы тергиин эки демдектери немежи берген.

Узбек ССР-ниң болгаш Узбекистанның Компартиязының 50 чылы аттыг дааранылга каттыжыышкынының (Ташкентиде) партия организациязы ажылчын херээженнерниң өөредилгезиниң дугайында онза сагыш салып турар.

Школага баштайгы коңга эткен хүндеп бээр ында 386 бүдүрүлгечи өөренип кирипкен. «Аныяк ажыл-ишчи бүрүзүнге—ортумак эртем» деп Бүгү-эвилел көрүлдезинге чедиишкиннерлиг болганы дээш бо каттыжыышкынның коллективинге ВЦСПС-тиң, ВЛКСМ ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Чырыдыышкын министерствозунуң дипломун тывыскан.

(СЭТА).

«Чер адаанда соодукчулар»

Псков областың Печоры хоорайында ногаалар болгаш чимистер кадагалаар куй «соодукчуларны» тудкан. Дагже хандыр коридорну үттеп киирген, оортан ийи талазынче алды «кудумчу» адырыктап чоруткан. Баштайгы чүс-чүс тонна яблоколарны, морковьтарны, свеклаларны, капустаны кышты эртир чыдар кылдыр харын ында шыгжаан. Таарымчалыг микроклиматты тургузарынга улуг өртек-үнелиг дериглер ол кадагалал черинде чок, ынчалза-даа чартык чыл эрткенде-даа ол ногаалар болгаш чимистер чаа хевээр болур. Оларның дугайында бойдус боду сагыш салыр.

Чер адааның складын тургузар дугайында бодал ол черлерниң кайгамчыктыг куйларының эдептиг бүдүжүнүң уламындан тыптып келген. Кыжын болгаш чайын, дүне болгаш хүндүс аңаа температура доктаамал — беш градус чылыг болур. Агаарның шыгы база чаңгыс деңнелге турар. Куйларның кырын элезин-биле таарыштыр шыпкан, ол болза артык шыкты соруп алтар болгаш микроклиматтың доктаамал болурун хандырар аргалыг. Сугга ынак сирень чечектиг безин суг чокка куй иштинге тургузуп каарга, чеди хонук эрткенде безин баксыравас болгаш чаагай чыды читпес.

СЭТА-ның корр.

С. Сүрүң-оол. «Кымның оглул?»

(Эгези №№ 232, 233, 235 солуннарда).

А ында хачылар, пудра, эрин будуур будуктар, духилер, одеколоннар, марля, эптечка, кулактааш, шприц...

— Медфельдшер кижи ыыважыл. Херек болза боларны ажыглап турар-ла болгай. Келдер, эдилээр чүве-ле хөй-дүр. Өлген кижиниң хевинде, эт-севинде кижи чексиппер чүү дең—дээш, Сарытбай шкавының дүлгүүрүн кадайынче сунган. —Ма, моңу ап ал. Чүңү канчаарың бодуң бил. Тыва улустуң чаңында болза, өлген кижиниң идик-хевин, эт-севин чоок төрел-дөргүлү үлежир ужурлуг. Мээң кады төрээн чүвелерим, адам-ием чок. Бо бүгүнү кымга бээр мен. А кадайның, калган кадайның дуңмалары шупту кыстар. Беш кыс, оларга бербээн мен. Боттары-даа негевээн. Берген чоор мен, кижиге перспектива херек—дээш, база катап чугаалаан.—Ма, дүлгүүр. Ам бодуң-на таарыштырып көр.

Хеймер-кыс дүлгүүрнү албаан, чаңгыс сөс-даа чугаалаваан, орунга чыдыпкаш, идиктерин ушта тепкилепкеш, хая көрнү берген. Оон ыглап эгелээн, ооң хөрээниң доглаңайнып чыдарын, арнын ийи холу-биле дуй туттунуп алганын Сарытбай көрүп турган. Сарытбай ону ынчап баар деп бодаваан. Ам харын ооң бажынче бир-ле чүве чык диди ышкаш. Эмин эрттир бөдүүн, эмин эрттир ажык болган. Оода-ла хирлиг, эрги хептерин чүге аңаа сыгай берген. Аңаа кижизиг ёзу-биле чугаалажыр турган-дыр. Мындыг чүвелер бар-дыр, канчаар бис деп аан.

Сарытбай душтууп оожуктурар бодап, чанынга барган, аргалаан:

— Чоп ыглаар сен, Хеймер. Мен арай чазыптым ышкаш, өршээп көр. Хеймер-кыс тура халааш, саножкаларын киир тепкилээш, тонун, бөргүн кедипкеш, карааның чажын чотпушаан, үне халып чоруй барган...

Хеймер-кыс бодаңып-ла чыткан. Ооң чанында кым-даа чок, чүгле өле аът. Оон коваайып келген. Карааның уунда биеэги-ле көрүш: хөл, «Чедер» курорту, ол-бо чүгүнде ховулар, аңдарып каан черлер, оң талазында база кедээзинде даглар. Оон ыңай ийи аал. Актың көөрге хоюн дозуп алган, дуу ыракта карара берген турган. Ковайып кээрге, каракка көстүр чүве хөй, бодал алаагар, ынчангаш ол катап-ла чер чыттааш чыдыпкан.

Актың демги айтырыы чоп: «Сен меңээ ынак сен бе?» Ооң аңаа ынакшып эгелээнинде маргылдаа чок. Хеймер-кыс ол дугайын өттүр билген. А Хеймер-кыс аңаа ынак бе ынчаш? Ол айтырыгга харыы бээрде, баштай бо айтырыгны шиитпирлээр херек. Сарытбай меңээ шын-на сеткили-биле ынакшаан бе?

Бодап-бодап кээрге, ынакшааны-ла шын... Ол дээрге дүне-дир. Бажындан үнгеш Хеймер-кыс кайнаар баар, ада-иезинге келген.

— Чүү болду, уруум?—деп, адазы айтырган.

Ындыг-андыг чүве дугайын адазынга чугаалап чыдар боор бе, аңаа-ла, «чок» деп каан. А авазындан чажырбаан.

— Өлген кижи хевин чоор сен. Бис садып бээр бис ыйнаан, уруум—дээш, бажындан чыттап каан. Ол аразында Сарытбай бо чеде хонуп келген, артында сумка тудуп алган. Келгеш, олуруп-даа чадаан, ынай-бээр кезек кылаштаан. Катты папирос сунарга-даа ынаваан. Оон ийи шил водка уштуп эккелгеш, боду-ла дашкага куткаш, сунган. Ол аңаа шыныы чугаалаан:

— Калган кадайымның хевин көргүзүп, ону эдиле дээримге, бо Хеймер-кыс ыглапкаш үне маңнады. Чесикинери ол ыйнаан. Оон өске бакталыышкан чүвевис-даа чок... Мээң сеткилимге арай анчыг болду.

Кадай чүнү-даа чугаалаваан. Хеймер-кыстың адазы араганы чүгле аас дээн, черле арага ишпес, а Сарытбай каш-даа дашканы ажырыпкан, эзирип эгелээн.

— Кудаңар кажан боор чүвел бо, хүреген?—деп Хеймер-кыстың авазы айтырган. Күдээзи база холун часпаан.

— Хеймер-кысты бадылажып аалы дээримге ынавастыр. Бадылашпас болза куданың херээ чүү деп.

— Оо, ындыг чүве-дир аа. Мен өскээр билип чораан кижи-дир мен. Ындыг чүве-дир. Ам чүзүн манап чоруур уруг боор бо—дээш, уруун кый дээн.—Хеймер! Уруум!

Хеймер-кыс ооң оозун херекке албаан, харын оон дилег кылган.:

— Меңээ ажылдан тывып берип көрем. Мен ажылдаксап тур мен.

— Ажыл, ажылдаксааш чоор сен? Сеңээ мен ажыл дилээн бербес мен. Кижиге перспектива херек. Бир эвес ажылдаксаар кижи болзуңза, ол кижиден барып дилеп. Ол сеңээ дузалажыр ыйнаан.

«Ол кижиң... Ол чүү кижил? Ыымны ынчап турар кижил бо?» деп бодангаш, Хеймер-кыс черле ужуруп тып чадап каан. Черле ынчаш «ол кижиң» деп сөстер ооң аскындан ыравастаан, чүве-ле болза «ол кижиңге бар», «ол кижиңден айтыр», «Ол кижиңге чордуң бе» деп, бир-ле билдинмес кижиге хүлнээш туруптар.

Ындыг янзы Хеймер-кыстың ажылга кирерингге душтуу дуза катпаан. Ам канчаар чыда өлүр чылан эвес, уруг боду хөделип эгелээн. Хөй-ле албан организация, бүдүрүлге черлери кезээн. Ажыл чок эвес, бар, колдуу-ла кара ажылдар: туюйбу хевилээр, аштакчылаар. Ындыг ажылдарже душтуу ону өлүп-даа чыткаш ыткас дээрзин Хеймер-кыс билип турган, ынчалза-даа мындыг-мындыг ажылдар бар-дыр, кайы бирээзинге ажылдаайн деп, оозунга чугаалаан. Сарытбай-даа дыңнаар-даа хөөн чок.

— Ол кижиң айтып берди бе? Ооң-биле сүмелеш. Мээң чанымга орган кажан-даа ынаар барбас сен. Чок болза моон чоруй бар!

Сарытбай-биле чурттаары берге-дир. Моон соңгаар ажылдыг-даа апаар, оон дора болур. Эрте дээре өскээр хөделбес болза хоржок-тур деп, Хеймер-кыс шиитпирлеп алган, Ынчап турда, угба, честези Чедерже көжүп чоруур апарган. Ада-иезинге ужурун чугаалааш, душтуунга ыттавайн оларның-биле кады бадыпкан. Чер-чурт-даа көрүп алгай-ла, кайы-бир черге ажылдаайн-даа.

Ам бо-дур, Чедер хөлдүң кыдыында баалык кырында эрткен-барганын коптара сактып чыдар...

Айтырыгны Ак шын салган: «Сен меңээ ынак сен бе» деп. Аңаа харыы бээрде, баштай өске айтырыгның ужуруп тывар херек. Хеймер-кыска Сарытбай ынак бе? Хеймер-кыс канчаар-даа бодап кээрге, ол аңаа шынап-ла ынак, оон башка кадайланмас, безин чадаарда куруг черге «ол кижиге» хүпиевес. Ол хүннерде канчап туржук?

Боодалга маргылдаазынга белеткелдиң бирги хүнү келир уеги ынакшылдың эгези болган. Сарытбай ону суурну долгандыр мотоциклинге сөөртүп-сөөртүп, бажыңынга эккеп каан. Боду шайлап-шайлап, даарта озалдавазын каш-даа сагындырган, а Хеймер-кыс барбас мен деп чыдып калган.

Ол дүне Хеймер-кыс көгүс карак шиммээн, дааңы-ла ооң дугайын бодап чыткан. Удуур дээш канчаар-даа кыдыарга хоржок, уйгу келбес, хая-даа көрнүп алырга, бээр-даа көрнүп алырга, домей-ле, ооң карактарынга Сарытбай көстүп келир. Кулугурнуң чаражы-даа кончуг ышкаш! Ындыг кижиге ынакшывайн кымга ынакшыыр. Чаңгыс-ла чүве Хеймер-кыстың сеткилинге таарзынмас болган. Чүл дээрге, Сарытбайның хары оон дыка улуг. Бодап чыдарга, боттуң сеткилинге-даа эпчок ышкаш, чон арагынга-даа костүрге мяичыг ышкаш сагындырган. Ынчалза-даа Хеймер-кыс бодун боду оожургаткан: «Ол-даа ажырбас, мына чүү деп, ийи боду-ла эптиг болза. Ачам биле авамны безин көрбес бе. Авамдан ачам он бир хар улуг. Чүү-даа канчанмаан, чурттап-ла чораан».

(Уламчылыг)

МАГИСТРАЛЬДЫ ДУРГААР

БАМ-ның эң соңгу талакы беш чүс километр участогун дургаар арга-арыгларны даңзылаарын Белоруссияның арга-арыг талазы-биле тускай эртемниглери дооскан. Бурят АССР-ниң девискээринге олар келир үениң каң оруундан тайга иштинче ханылады үш чүс километр чедир шинчилелдерни чоруткан. Тудуг ыяжының курлавырларын, ыяштарның назы-харын тодараткан, каш-каш ол чылдарның дургузунда ыяштарны кезериниң ээлчеглерин доктааткан.

Бурятияның арга-арыгларынга белорус специалистер бир-ле дугаарында барып турары ол эвес. Чоокта чаа «Леспроект» бүдүрүлге Байкалды долгандыр арга-арыгларның суг камгалаар зоназының кызыгаарларын тодарадырын дооскан. А ам, чүгле дөрт ай дургузунда, даг сыннарының ийлеринде болгаш хемнер унуларында нийти шөлү 4,2 миллион гектар делгем шөлдерни шинчилээн.

Ажылды дүргедедиринге ужар чүүл дузалаан. Тайгаларга специалистерни болгаш ажылчыннарны, херекселдерни, аъш-чемни, майгыннарны вертолёттар чедирген. Фоточуруктарны агаардан тырттырган. Ол чорук ыяштарның уксаазын, назы-харын, бедиин болгаш оон туржук тудуг ыяжының санын безин тодарадыр арганы берген. Алдынган саннедээлер келир үениң ыяш үлетпүр ажыл-агыйларын, ыяшты сайзырады ажылдап кылыр бүдүрүлгелерни төлевилээр, чер ажылын хөгжүдер арганы бээр.

• • •

БАМ-ның барыын талакы участогу. Байкал-Амур магистралының тудуунда демир-орукчулар, сугжулар, авиаторлар, автомобилистер сырый харылзаалыг ажылдап турар. Баштайгы бамчыларны дүмбей тайгаларга Усть-Күттүң вертолётчиктери чедирип турган болгай. Ам бүгү суурларга автомашиналарга олурупкаш чедип болур, ынчалза-даа келир үениң оруунуң кырын дургаар вертолёттар дииледир ужудуп турар: дүрген чедер чүъктерни, почтаны, чимистерни чедирип турарлары ол. Усть-Кутта аэропорт чаагай, чараш шинчи кирип орар. Ол удатпас-ла Чөөн Сибирьге эң эки аэропорттарның бирээзи болу бээр— күчүлүг ИЛ-76, ЯК-42 лайнерлерни хүлээп алыр. БАМ-ның чүъктерин хүлээп алыры-биле Байкалда Култук, Байкал, Мыс Курлы дээр тускай порттарны туткан. Магистральдың авто-оруктарын база тудуп турар. Ол оруктар-биле янзы-бүрү тудугларга кижилерни болгаш чүүл-бүрү кезектерни сөөртүр.

Мырыңай чоокка чедир-ле кижилер эртип шыдавас кылдыр санаттынып турган черлерни таварты ам чорбас-барбас чери чок илчирбе дугуйларлыг машиналар эртип, тудугжуларны чедирип турар.

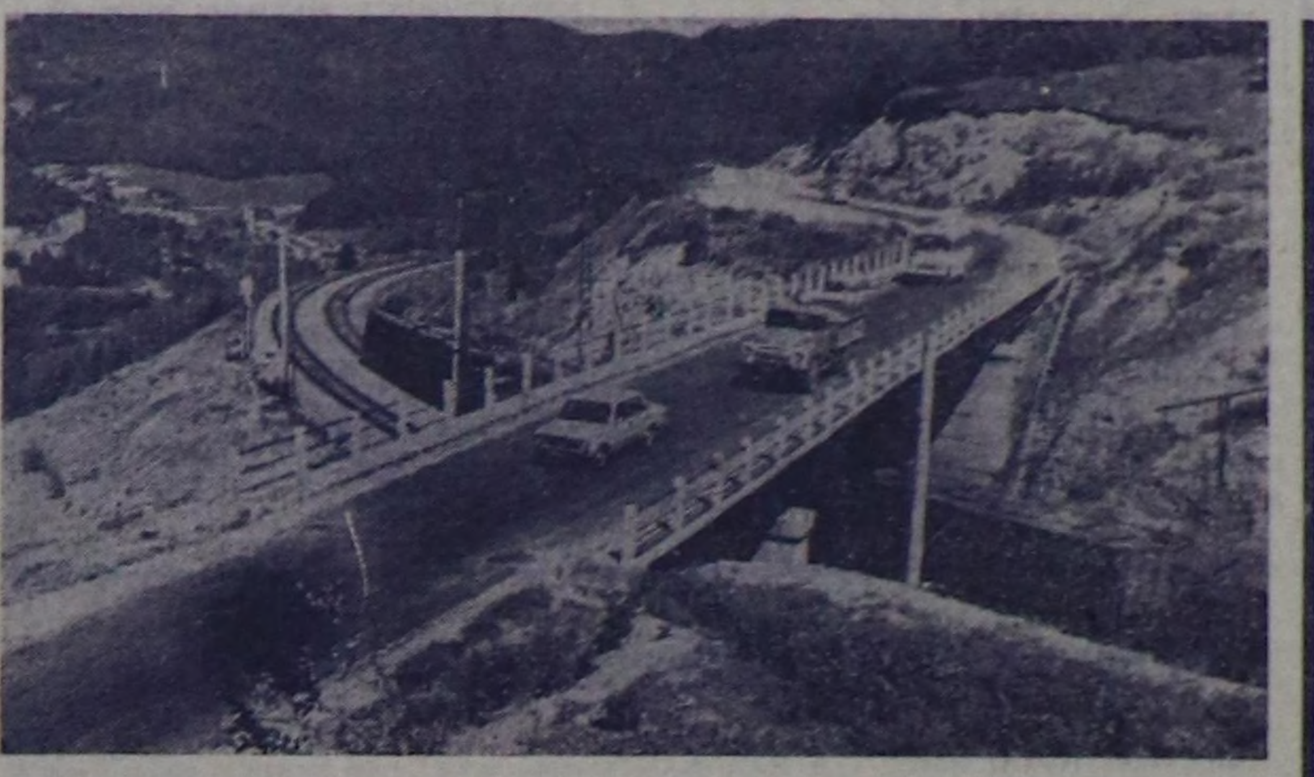

ЧУРУКТА: транссибирь магистралы Култук суурнуң чанында. Оортан ырак эвесте портту туткан. Демир-орукту тарты олче БАМ-га ажыглаар чүъктерни чедирип, ооң соонда оларны баржаларга чүдүргеш, келир үениң магистралының тудуунуң черинче чорудар.

Э. БРЮХАНЕНКО биле В. ХУДЯКОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохроиказы).

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ КАЯА, ЧҮҮ БОЛУРУЛ

Бөгүн «Геолог» Культура бажыңынга ВЛКСМ-ниң 58 чылынга турасхаатхан комсомолчу ырлар фестивалының түңнели, аңаа бүдүрүлгелерниң, өөредилге черлериниң ыраажылары, ыры-хөгжүмнүг ансамбльдери киржир. Эгелээри 11 шакта. Даарта маңаа аныяктарның танцы кежээзи 20 шакта эгелээр.

«Енисей» Культура бажыңынга аныяктарның дыштанылга кежээзи бөгүн 20 шакта болур.

Октябрь 17-де Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга «Кижиниң төлептииниң дугайында» аныяктарның кежээзи 14 шакта эгелээр.

Хербис даанга чайгы биатлонга республиканың бирги чери дээш маргылдаа бөгүн болгаш даарта болур. Эгелээри 11 шакта.

ГТО-нуң хөй хевирлерин дужаарынга «Урожай» эки тура спорт ниитилелиниң бирги чери дээш маргылдаа «Совет Тываның 5 чылы» стадионга бөгүн 10 шакта эгелээр, даарта «Хүреш» стадионга 10 шактан эгелеп уламчылаар.

Шыдыраа клувунга хоорайның бирги чери дээш маргылдаа бөгүн 15 шакта, даарта 10 шакта уламчылаар.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАВЫ.

Телевидение

ОКТЯБРЬ 16-ДА

МОСКВАДАН

8.10—«Музыкалыг абонемент».
8.45—«Далай кыдыында хоорай». Документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү.
9.05—«Че-ве, кыстар!»
10.15—«Цирк аренаазында».
11.00—«Көрүкчүлерниң чагааларын ёзугаар». Музыкалыг программа.
11.25—«Чурук бүрүзүнде — хүн».
11.40—«Тооллдуң аалчызы». «Чолбаң көрүнчүктүн хаан чери». Уран-чечен фильм.
13.00—Медээлер.
13.10—13.20—Чапсар.
13.20—Мультфильм.
13.30—«Дем каттыштырылгазы». Тележурнал. Политиктиг хайгаарақчы А. Каверзнев чорудар.
14.00—А. П. Чехов—«Чайка». Тургускандан бээр 80 чылынга. ССР Эвилелиниң Москваның академиктиг уран чүүл театрының фильм-шиизи.
17.00—«Үе». Информастыг программа.
17.30—«Кадыкшылга» программазының почтазы.
18.00—Хоккейге ССРЭ-ниң чемпионады. «Спартак»—«Химик». (Воскресенск). В. И. Ленин аттыг Төп стадионнуң Спорт ордузундан дамчыдылга. 2-ги, 3-кү ойиннар. 1. Чапсарда—«Спортлото» тиражы». 2. Медээлер.
20.15—20.25—Чапсар.
20.25—«Че-ве, кыстар!»
21.35—Документалдыг фильм.
21.45—«Цирк аренаазында».
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.00—00.45—Футболга ССРЭ-ниң чемпионады. «Динамо» (Киев)—«Торпедо» (Москва). Киевтен дамчыдылга.

Кадыкшыл болгаш спортчу мергежил чадалары

«Комсомольская правда» солуннуң шаңналы дээш ГТО-нуң хөй хевирлерин дужаарынга ССРЭ-ниң чемпионады октябрь 29—31 хүннеринде Ташкентиге болур. Маргылдааның бүдүүзүнде **ГТО комплекизиниң талазы-биле Бүгү-эвилел чөвүлелиниң даргазы Совет Эвилелиниң ийи дакпыр Маадыры ужудукчу-космонавт А. А. Леонов** СЭТА-ның спорт редакциязының айтырыгларынга харыы берген:

— Алексей Архипович, чемпионатка белеткел кайы хире чоруп турарыл?

— Түңнел маргылдаага белеткел доостур чоокшулаан. Узбек ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы А. Р. Ходжаевке баштаткан оргкомитет бүгү ажылды удуртуп турар. Дыка хөй чүүлдерни кылган. Чоокта чаа Ташкент чораш, ону бүзүреп көрдүм.

— Чемпионаттың программазын . таныштырып көрүңерем.

— ГТО-нуң хөй хевирлерин дужаарынга ам болур чемпионат үш дугаары ол. Баштайгызы Сочиге, ийигизи — Бакуга эрткен. «Пахтакор» стадионга комсомолдуң төрүттүнген хүнүнге турасхааткан күш-культура байырлалы-биле маргылдаа ажыттынар. «ГТО-нуң демдээниң эдилекчизинден олимпий медалынга чедир» деп түңнел маргылдааның девизи ол. Бо стадионга чүгүрериниң, халыырының, мяч, гранат октаарының маргылдаалары болур. Ийиги хүнде сугга эштир, боо адар, үшкү хүнде кросс эртер.

— Баштайгы ийи чемпионаттан ам болур маргылдааның ылгалы чүл?

—Моон мурнунда эң бичиилерниң маргылдаазын «Артекке» эрттирип турган бис, бирги чаданың нормаларын дужаары-биле олар ам Ташкентиге келир.

Эң-не онза ылгаар чүве болза, Узбекистанның найысылалынга чаа комплекстиң V чадазының нормазын эки күүсеткен назы талазы-биле бирги бөлүктүң төлээлери бир дугаарында маргылдаага кирижир. Шилиндек командаларның составынга 40—49 харлыг эр улусту, 35—44 харлыг херээженнерни киирип ап болур.

Боодалга маргылдаазының негелделери база өскерилген.

— ГТО-нуң хөй хевирлерин дужаарының эрткен чылгы чемпионадының кол түңнелдери кандыг болганыл?

— ГТО-нуң херек демдээниң эдилекчилериниң спортчу мергежилиниң өскенин болгаш массалыын маргылдаа көргүскен. Түңнел оюннарга 178 спорт мастерлери киришкен, ол бирги чемпионаттан ийи катап хөй.

Чемпионаттың бирги чадазының массалыг маргылдаазынга 36 муң кижи киришкен. Күш-культура коллективтеринге комплекстиң хөй хевирлерин дужаап турар үеде 11,4 миллион кижи ГТО-нуң демдээниң эдилекчизи болган.

Четпестерни база демдеглээр херек. ГТО-нуң хөй хевирлерин дужаарының бирги чадазының маргылдаазынга эрткен чылын 34 муң ажыг күш-культура коллективтери киришпээн. Олар Грузияда, Таджикистанда, Туркменияда хөй болган.

— Оон ыңай кандыг айтырыгже кичээнгей салыр бодап тур Силер?

— ГТО комплекизиниң талазы-биле Бүгү-эвилел чөвүлелиниң даргазы кижи болгаңымда сөөлгү үеде комплекс талазы-биле чамдык чөвүлелдерниң болгаш комиссияларның ажылы идепкейлиг эвес болу бергенинче кичээнгей салыр бодадым.

ГТО-нуң хөй хевирлерин дужаарынга ССРЭ-ниң үшкү чемпионадының дөрт чадаларының түңнелин хандыр анализтеп көргеш, чөвүлелдерниң составын кыска хуусаа иштинде эде көөр, ону ат-алдарлыг, спортка ынак кижилер-биле быжыглаар бодалдыг мен.

Бирги ээлчегде хөй-нити активиниң ажыл-чорудулгазын идепкейжидеринче, ГТО-нуң нормаларын дужаарының социалистиг чарыжын организастаарынче, ол ажылды комплекстиг планнаарынче кичээнгей салыр. Ону күүседирде күш-культура коллективтеринге, спортчу клубтарга, эки тура спорт ниитилелдеринге, күш-культураның бүгү штаттыг ажылдакчыларынга негелдени күштелдирер.

ГТО-нуң комплекизиниң чадалары — кадыкшылдың болгаш спортчу мергежилдиң чадалары болган турар ужурлуг.

Беседаны СЭТА-ның корреспондентизи Г. ХАЧКОВАНЯН кылган.

Күскү футбол чемпионадында

БЕШ ОЮН АРТКАНДА

Футбол талазы-биле ССРЭ-ниң күскү чемпионадының төнчүзүнге чедир беш оюн артканда, Москваның торпедочулары маргылдааның таблицазын баштавышаан, ооң соондан чоруп орарларын 4 сан мурнай бергеннер.

Чурттуң бирги чери дээш эртип турар чемпионаттың эң дээре халдакчызы атты чаалап алырынче чеди-чеди бөмбүктү киир тепкен Данилюк («Карпаттар»). Маркин («Зенит») болгаш Копейкин (ЦСКА) олар семеп, ол бүзүрелге идегелин ам-даа оскунмаан. Ынчаарга Копейкин чеди бөмбүктү сөөлгү оюннарда улаштыр киирген. Спартакчы Булгаковтуң үлүүнде киир тептинген 6 бөмбүк демдеглеттинген. (Оон ужун он бир метр черден киир тепкен).

Арбитрлер болуп эрткен 79 оюн үезинде чурум үрээн футболистерге хамаарыштыр 50 катап сагындырыг бээриниң сарыг карточка-саазыннарын көдүрген. А алды ойнакчыны арай каржыланып ойнааны дээш шөлден үндүрген. Бо күскү чемпионаттың төөгүзүнде эң «дүшкүүрлүг» оюн сөөлгү ужуражыышкыннарда болган. Аңаа 4 кижини сагындырган, 4 кижини шөлден үндүрген. Чурум үрээшкини «Араратының» футболистеринде хөй болуп турар. (1 кижини шөлден үндүрген, 9 кижиге сагындырыг берген). Олардан «Карпаттар» база-ла шоолуг дээредевейн турар. (4 сагындырыгны алган болгаш 2 кижини оюндан үндүрген). Арбитрлер, тренерлер болгаш футболистер каржы ойнаарынга удур шиитпирлиг демиселди чарлаар ужурлуг.

(СЭТА).

АРТЫК ООЛДАР

Кызыл хоорайның бирги чери дээш эртип турар шыдыраа маргылдаазының үштүң бир кезии дооступ, 4 салыг ойнаттынган.

Бирги бөлүкте шилиндектерниң одуруун баштап турар Н. Шишигин, Ю. Быков, М. Биче-оол бо үш кижи өске артканнарын мурнап турар хевээр. Шишигин дөрткү салыгда Ю. Беловка удур каразы-биле ойнааш, аар, чиик болдар солчуушкунунуң соонда эки төнчүнү бодунга алган. Ол кыдыкка шугумунга бажы ажык оолдуг апаргаш, аътка удур арткан ак тевези-биле быжыг турушту ээлеп алгаш, артык оглун мерзе кылдыр үндүрериниң кыры чорда, удурланыкчызы дүжүп берген.

Хоочун шыдыраачы М. Биче-оол шыырак бирги разрядчы Ч. Оюн-биле ужурашкан. Ак тала оюнунуң ортузунда шолдуң төгүнге ажык баштыг оолдуг болу бергеш, аңаа улуг идегелди салган. Ынчалза-даа кара тала-биле ойнаан М. Биче-оол тевезин тергеге орнап, таарымчалыг солуушкунну кылгаш, удурланыкчызының мерзе талазынга турган оолдарын үзүктелиишкин чок шалап тургаш, чигтилеп каапкан. Чыртак-оол Оюн мат салырының оруктарын дилээрин оралдашса-даа, ооң ноянны багай турушту болганындан тергеге үдеттирген ажык баштыг артык оолдуң бурунгаарлаашкынын дозуп ап шыдаваан.

Дараазында хөлдерге П. Еркович Ю. Быковка, С. Наксыл Х. Ондарга, В. Заворин В. Ляминге уттурган.

4 салыг соонда Н. Шишигин—4, М. Биче-оол биле Ю. Быков—3,5-3,5 сапнарлыг.

Д. САЛЧАК.

Агаар

Кызылдың агаар станциязының дыңнадып турарын ёзугаар алырга, бөгүн республикага бүргеп, аязыр, чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы даглыг черлерге 2—7, өскелеринге 7—12 градус чылыг болур.

Кызылга бүргеп, аязыр, чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы 7—9 градус чылыг.

Автоорукторга костүрү эки.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

ОКТЯБРЬ 16-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Өске чагаалар» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Рикки Тикки Тави» 9.00, 10.40, 14.10, 15.50, 17.30, «Сеңээ ынакшылым эккеп» 12.00, 19.10, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Валерий Чкалов» 15.00, «Чаа испаннар» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Хүлүмзүрүг дээш аян-чорук» 15.00, «Оларны дилеп тур» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Редакцияның адрези: ИНДЕКС 667000

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24. 2-31-75, пропаганда килдизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарьның 2-23-54. партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47 үлетпүр килдизиниң 2-22-64 чагаа килдизиниң 2-41-27 информация база совет тургузуг килдистериниң 2-20-60. корректорларның 2-27-41. бухгалтерияның 2-12-45. секретариаттың 2-23-35. солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

ЧАГЫГ № 1778. Тираж 16331.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1).

ТС—01414.